

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2014

Hana Walderová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Hana Walderová

Krise maskulinity
Případová studie z Čínské lidové republiky

Bakalářská práce

Praha 2014

Autor práce: **Hana Walderová**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Jiří Vykoukal, CSc.**

Rok obhajoby: **2014**

Bibliografický záznam

WALDEROVÁ, Hana. Krize maskulinity. Případová studie z Čínské lidové republiky. Praha, 2014. 47 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Jiří Vykoukal, CSc.

Abstrakt

Bakalářská práce „Krize maskulinity – případová studie z Čínské lidové republiky“ se zabývá krizí maskulinity v reformní ČLR. Cílem práce bylo zjistit, zdali je model krize maskulinity, tak jak byl definován na základě zkušeností států OECD, uplatitelný v rámci reformní ČLR, či zdali krize maskulinity v reformní ČLR vzniká z jiných příčin. Práce se zaměřuje na studium krize maskulinity u čínských mužů zaměstnaných od vlády Mao Ce-tunga v sekundárním sektoru ekonomiky. Ve státech OECD vedl proces deindustrializace a servitizace u mužů zaměstnaných v sekundárním sektoru ekonomiky ke ztrátě pozice primárního živitele. V reformní Číně lze pozorovat proces opačný. Restrukturalizace ekonomiky a zejména reformy sekundárního sektoru postihly ženy podstatně více nežli muže a ti svou pozici primárního živitele mnohdy znovuobnovili. Práce dochází k závěru, že model krize maskulinity definovaný na základě zkušenosti států OECD neodpovídá situaci v reformní ČLR. Čínskou krizi maskulinity nelze výhradně vnímat ve vztahu k ženám, nýbrž se jedná o krizi, která vznikla na základě komplexnějších společenských změn. Mezi těmi dominují vztahy mezi společenskými třídami. Dalšími faktory ovlivňujícími krizi maskulinity mužů zaměstnaných v sekundárním sektoru hospodářství reformní Číny byly shledány politika jednoho dítěte, růst profesních ambicí žen a srovnávání čínských mužů s muži ze západu a s tím spojená změna vzdělávacího systému.

Abstract

The bachelor thesis “Masculinity Crisis – A Case Study of the People’s Republic of China” deals with the masculinity crisis in the reform period of the People’s Republic of China (PRC). The thesis aims to conclude whether the model of masculinity crisis, as drawn by the author of the thesis on the experience of the OECD countries, is also applicable to the male society in the reform PRC. The thesis focuses on masculinity crisis among men who are since the Mao Zedong presidency and throughout the reform period employed within the secondary sector of Chinese economy. Deindustrialisation and servitisation in OECD countries led to a significant increase of female employment which changed the traditional gender roles. Men’s leading position in both family and society, as stemming from the position of family’s primary breadwinner, was marginalized. Men experienced loss of both economic and psychological securities. These losses are believed to have resulted in a “crisis of masculinity”. In China, however, the macroeconomic reforms often helped to restore the position of the primary breadwinner, lost due to the Mao’s employment policies in 1950s. The thesis concludes the experience in OECD states contrary, the masculinity crisis in the reform PRC shall not be treated as an issue solely linked to the changes of the traditional gender order as brought about by the economic changes. Instead, it shall be treated as an issue emerging from more complex societal changes, predominantly the re-stratification of the Chinese society. A number of further factors influencing the masculinity crisis in China were recognised, these being: the inferiority complex as compared to the West, one-child policy, rising professional inspiration of women.

Klíčová slova

Maskulinita, hegemonní maskulinita, krize, identita, deindustrializace, servitizace, Čínská lidová republika, destratifikace, politika jednoho dítěte.

Keywords

Masculinity, hegemonic masculinity, crisis, deindustrialisation, servitisation, People's Republic of China, destratification, one child policy.

Rozsah práce: 67 639 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 16. května 2014

Hana Walderová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Doc. PhDr. Jiřímu Vykoukalovi, CSc. za jeho cenné rady, věcné připomínky, vstřícnost a trpělivost při vypracování bakalářské práce.

Institut mezinárodních studií
Projekt bakalářské práce

Obsah

ÚVOD	2
1. MASKULINITA A KRIZE MASKULINITY	4
1.1 Maskulinita	4
1.2 Krize maskulinity	6
1.2.1 Příčiny krize maskulinity.....	6
1.2.2 Projevy krize maskulinity.....	9
1.3 Výzkumný problém a metodologie výzkumu	11
1.3.1 Výzkumný problém.....	11
1.3.2 Metodologie výzkumu.....	11
1.3.3 Dílčí výzkumné otázky.....	14
2. ČÍNSKÁ HEGEMONNÍ MASKULINITA	16
3. RESTRUKTURALIZACE ČÍNSKÉ EKONOMIKY	21
4. KRIZE MASKULINITY V REFORMNÍ ČÍNĚ	25
4.1 Projevy krize maskulinity v reformní Číně.....	25
4.2 Příčiny krize maskulinity v reformní Číně	26
ZÁVĚR	36
SUMMARY	38
POUŽITÁ LITERATURA	40
SEZNAM PŘÍLOH	46
PŘÍLOHY	47

Seznam grafů

<i>Graf č. 1: USA: Zaměstnanost podle sektorů ekonomiky</i>	8
<i>Graf č. 2: USA: Podíl žen na trhu práce 1940-1997</i>	8
<i>Graf č. 3: Struktura krize maskulinity v zemích OECD</i>	10
<i>Graf č. 4: Základní metody kvalitativního výzkumu</i>	13
<i>Graf č. 5: ČLR: Zaměstnanost podle sektorů ekonomiky 1952-2009</i>	24
<i>Graf č. 6: Zaměstnanost podle pohlaví v městských částech ČLR 1990-2000</i>	24
<i>Graf č. 7: Gini Index v městských částech ČLR 1980-2006</i>	28
<i>Graf č. 8: ČLR: Socioekonomická stratifikace společnosti po roce 1978</i>	29
<i>Graf č. 9: Průměrný měsíční plat v ČLR roce 1981, v Renminbi</i>	31
<i>Graf č. 10: Průměrný měsíční plat v ČLR v roce 2009, v Renminbi</i>	31
<i>Graf č. 11: Zaměstnanost v sekundárním sektoru ekonomiky podle městského a venkovského Chu-kchou</i>	32

Úvod

V druhé polovině 20. století prošla většina členských států Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále jen OECD), tedy státy se závazkem k demokracii a tržní ekonomice, procesem deindustrializace a servitizace svých ekonomik. Deindustrializace a servitizace, tedy proces útlumu sekundárního sektoru ekonomiky a rozvoj sektoru terciárního, byl doprovázen společenskými změnami. Výrazný úbytek pracovních pozic v tradičně maskulinním sekundárním sektoru a zároveň rapidní nárůst zastoupení žen na pracovním trhu v sektoru služeb razantně změnilo postavení ženy a muže jak ve sféře rodinné, tak veřejné. Mužova výsadní pozice v domácnosti, která se do značné míry odvíjela od pozice primárního živitele rodiny, byla marginalizována. Deindustrializace a servitizace ekonomiky tak pro významnou část mužské populace znamenala jak ztrátu jistot ekonomických, tak psychologických (Bruegel, 2000: 99). Právě tyto ztráty jsou mnohými autory považovány za příčinu tzv. krize maskulinity (z anglického: *masculinity crisis*) (např. Connell, 2005: 74; Coward, 1999). Krize maskulinity se projevuje řadou rozmanitých symptomů, které často vykazují sebedestruktivní charakter a vyúsťují ve zhoršení psychického a fyzického stavu (Shchavleva, 2010: 23; MacInnes, 1998: 7).

Studium maskulinity (a krize maskulinity především) je relativně novou oblastí genderových studií, které začala být věnována intenzivnější akademická pozornost od poloviny 70. let minulého století (Doyle a Femiano, 1999; Dubbert, 1974; Gutmann, 1997: 385). Dosavadní studie krize maskulinity z naprosté většiny analyzují společnosti vyspělých kapitalistických prodemokratických států. Studií analyzujících krizi maskulinity ve společnostech komunistických, popř. postkomunistických (např. Aswhin a Lytkina, 2004: 189; Tereskinas, 2009: 79; Xingui 2011: 191) je stále spíše poskrovnu. Cílem této bakalářské práce je rozšířit tuto oblast o případovou studii Čínské lidové republiky, která od počátku 80. let 20. století pozoruje rostoucí oblibu užívání čínské verze termínu krize maskulinity, tedy „Jin šeng jang šuaj“. Práce bude zkoumat, zdali je model příčin krize maskulinity, tak jak se dá odvozovat od zkušenosti států OECD (viz graf č. 3: Struktura krize maskulinity v zemích OECD) uplatitelný na zkušenosti mužské populace v reformní Číně. Autorka se zaměří na mužskou populaci, která je v sekundárním sektoru ekonomiky zaměstnaná od vlády Mao Ce-tunga. (Songová, 2010: 406)

Bakalářská práce bude členěna do čtyř kapitol. Úvodní kapitola seznámí čtenáře s ústředními pojmy předložené práce, tedy s pojmy maskulinita, hegemonní maskulinita a krize maskulinity. Tato část vymezí pojem krize maskulinity jako fenomén vznikající coby reakce na změny tradičního genderového uspořádání, ke kterým dochází v důsledku deindustrializace a servitizace v prodemokratických a prokapitalistických společnostech. Na základě této definice bude definován výzkumný problém a budou vneseny dílčí výzkumné otázky. Kapitola druhá shrne koncept maskulinity v čínské společnosti. Autorka se v ní zaměří na maskulinitu v císařské Číně a na její proměnu v ČLR mezi léty 1949 a 1978. Kapitola třetí krátce představí ekonomické reformy od roku 1978. Autorka se zaměří na vliv makroekonomických reforem na strukturu čínského hospodářství a zastoupení žen a mužů na pracovním trhu. Kapitola čtvrtá se bude zabývat analýzou krize maskulinity čínské populace zaměstnané od vlády Mao Ce-tunga ve státem vlastněných podnicích sekundárního sektoru. Autorka nejprve krátce shrne projevy krize maskulinity v reformní Číně a posléze se pokusí definovat jejich možné příčiny. Závěrem autorka shrne výsledné poznatky z dílčích kapitol a rozhodne, zdali je model krize maskulinity definovaný na základě zkušenosti OECD uplatitelný na zkušenost reformní Číny.

Z důvodu autorčiny omezené znalosti čínského jazyka bude práce z velké míry odkazovat k anglicky, popř. česky psaným zdrojům a překladům čínské literatury. Čínské termíny budou uváděny v českém přepisu prof. Oldřicha Švarného. V práci bude často užíváno jen vágně definovaného, leč akademickou i laickou veřejností velmi oblíbeného termínu „západ“. Autorka jím bude v práci odkazovat na členské státy Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj ležící na severní zemské polokouli a zároveň západní polokouli.

1. Maskulinita a krize maskulinity

1.1 Maskulinita

Maskulinita je Hartlem a Hartlovou (2000: 303) označena za genderovou identitu. Než autorka přistoupí k bližšímu vysvětlení pojmu „maskulinita“, ráda by krátce představila pojem „identita“ a „genderová identita“.

Pojem „*identita*“ je pojmem často užívaným, a to ať už v kruzích akademických, tak širokou veřejností. Dosud však nebyla ustanovena jeho jednotně platná definice a výklady tohoto pojmu se různí v závislosti na mluvčím. Hartl a Hartlová (2000: 74) definují identitu jako „*soubor rysů, podle nichž je jedinec znám v určité skupině*“. Identita je významnou součástí každého jedince a podle Eriksona (in Coles, 1970: 24) je pro mnohé podobně důležitá jako „*potrava, bezpečnost a sexuální uspokojení*“, a to zejména v dobách změn ve struktuře společnosti.

Genderová identita je sociální kategorií, podle níž se muži chovají a jednají odlišně než ženy. Genderová identita se dá pochopit jako ztotožnění se s pohlavím, do něžž byl jedinec narozen. Jedná se o kategorii sociální a je výrazně ovlivněna tím, jaké znaky považuje jedinec a společnost, v níž se nachází a vyvíjí, za typické pro jeho či její pohlaví. Genderová identita je postavena na uvědomování si shodných, popř. odlišných fyzických znaků a může sloužit jako jednotící mechanismus, který utužuje sociální vazby a řád v rámci sociálních skupin. Může však také stát za řadou předsudků, či se může stát zdrojem nejrůznějších stigmatizací o daném pohlaví. (Roubal, 2009: 33-60). Genderová identita odkazuje k odlišným pohlavím pomocí termínů „*femininní*“ a „*maskulinní*“. (Oakley, 1972: 50).

Maskulinitu Hartl a Hartlová (2000: 303) definují jako „*mužnost projevující se v chování a jednání*“ jedince. V souladu s výše uvedeným se jedná o soubor formálních a neformálních norem, které společnost, v níž se jedinec nachází a vyvíjí, od mužského pohlaví očekává. Maskulinita je ovlivňována řadou externích a interních strukturálních faktorů (např. kulturou, společenským postavením, vzděláním, zaměstnáním apod.). Díky těmto vlivům se představa maskulinity liší nejen společností od společnosti, ale i napříč společnostmi, v níž může vzniknout několik druhů maskulinit. Ač maskulinitu tedy

nelze považovat za homogenní koncept, Connell (in MacInness, 1998: 14) se domnívá, že v každé společnosti lze najít určitý druh maskulinity, který je považován za svým způsobem ideál mužství – za jeho všeobecně přijímanou normu. Connell, inspirován Gramsciho teorií kulturní hegemonie, tento typ maskulinity nazývá maskulinitou hegemonní. Podle Connella (2005: 833) tedy různé maskulinity nejsou ve společnosti rovnocenné, nýbrž hegemonní maskulinita představuje maskulinitu, která je společností nejvíce oceňována. Hegemonní maskulinita je tak určitým měřítkem, do jaké míry je jedinec v dané společnosti nositelem mužství.

V tradičně patriarchálních společnostech, tedy ve společnostech, v nichž muži tradičně hráli či hrají rozhodující úlohu (Janoušek, 1996: 795), je muž považován za hlavu rodu, za uzurpátora práv ostatních členů rodiny. V těchto společnostech bývá podle Connella (2005) maskulinita spojována zejména s dominantní pozicí muže v rodině, kterou získává díky pozici jejího primárního či výsadního živatele. Dále jsou s hegemonní maskulinitou často spojovány charakteristiky jako „*silný, agresivní, nezávislý, racionálně smýšlející, nezranitelný, nesenzitivní a úspěšný, a to jak v osobním, tak profesionálním životě*“ (Connell, 2005: 78). Představitelé hegemonní maskulinity jsou společensky nadřazenými nejen ženskému pohlaví, ale i ostatním typům maskulinit (Connell, 2005: 78).

Navzdory stále se prohlubujícímu vlivu globalizace, jež zdatelně přispívá k homogenizaci kultur, zůstává maskulinita, ať už hegemonní či nehegemonní, odrazem řady vnějších a vnitřních faktorů, jako jsou např. kultura, rodina, společenské postavení, doba, v níž jedinec žije apod. A tak, ač globalizace zdatelně přispívá k homogenizaci maskulinity (Connell a Wood, 2011: 347), jsou rozdíly stále patrné a neměly by být při jejím studiu opomíjeny, aneb, jak uvádí Louieová, „*maskulinita není ani historicky, ani kulturně univerzálním konceptem, a její význam se liší nejen při srovnání několika kultur, ale také při srovnávání té samé kultury v odlišných časových úsecích*“¹ (Louieová, 2002: 3).

¹ „*The meaning of masculinity is neither transhistorical nor culturally universal, but rather varies from culture to culture and within any culture over time.*“ (Louie, 2002: 3) Překlad z anglického originálu autorka práce.

1.2 Krize maskulinity

Krize maskulinity, z překladu anglického „*masculinity crisis*“, popř. „*crisis of masculinity*“, se s rostoucí intenzitou stává neoddelitelnou součástí postmoderní společnosti. Než autorka přistoupí k bližší specifikaci pojmu „krize maskulinity“, ráda by vymezila samotný pojem „krize“.

Sociologie definuje termín krize jako „*rozhodnou chvíli či obrát*“. Jinými slovy se jedná o situaci, kdy „*je vážně narušeno fungování určitého systému*“ (Jandourek, 2001: 541). Psychologie pak vnímá termín krize jako pojem vyjadřující stav „*selhání a nefunkčnost v určité oblasti*“ (Hartl a Hartlová, 2000: 279). Krize identity je definována jako období konfliktů, během kterého si jedinci osvojují nové společenské role (Hartl a Hartlová, 2000: 279). Toto období může být doprovázeno pocitem úzkosti, bezradnosti a impulzivního jednání. Kastová (2004: 18) ve své publikaci „*Krize a tvořivý přístup k ní*“ píše, že na krizi lze navzdory veskrze negativní konotaci tohoto pojmu pohlížet také pozitivně. Jak Kastová uvádí, je to právě krize, která staví člověka do situace rozhodování, nalézání nových řešení a nových začátků. Moment krize tak lze vnímat jako za hnací mechanismus progresu. V souladu s výše uvedeným lze krizi maskulinity definovat jako krizi mužské genderové identity, která je způsobena změnou tradičních sociálních rolí muže a jeho obavami, že nedostojí společenským představám tak, jak jsou definovány v hegemonní maskulinitě dané společnosti (Hochschilda a Machung, 1989: 257).

1.2.1 Příčiny krize maskulinity

Společenský systém a role muže a ženy prošly během 20. století ve vyspělých ekonomikách zásadními změnami, které výrazně ovlivnily mužovu maskulinitu do značné míry ukotvenou v pozici primárního živitele rodiny a podle Hochschilda a Machunga (1989: 257) jsou to právě tyto změny, jež jsou na vině současné krize maskulinity.

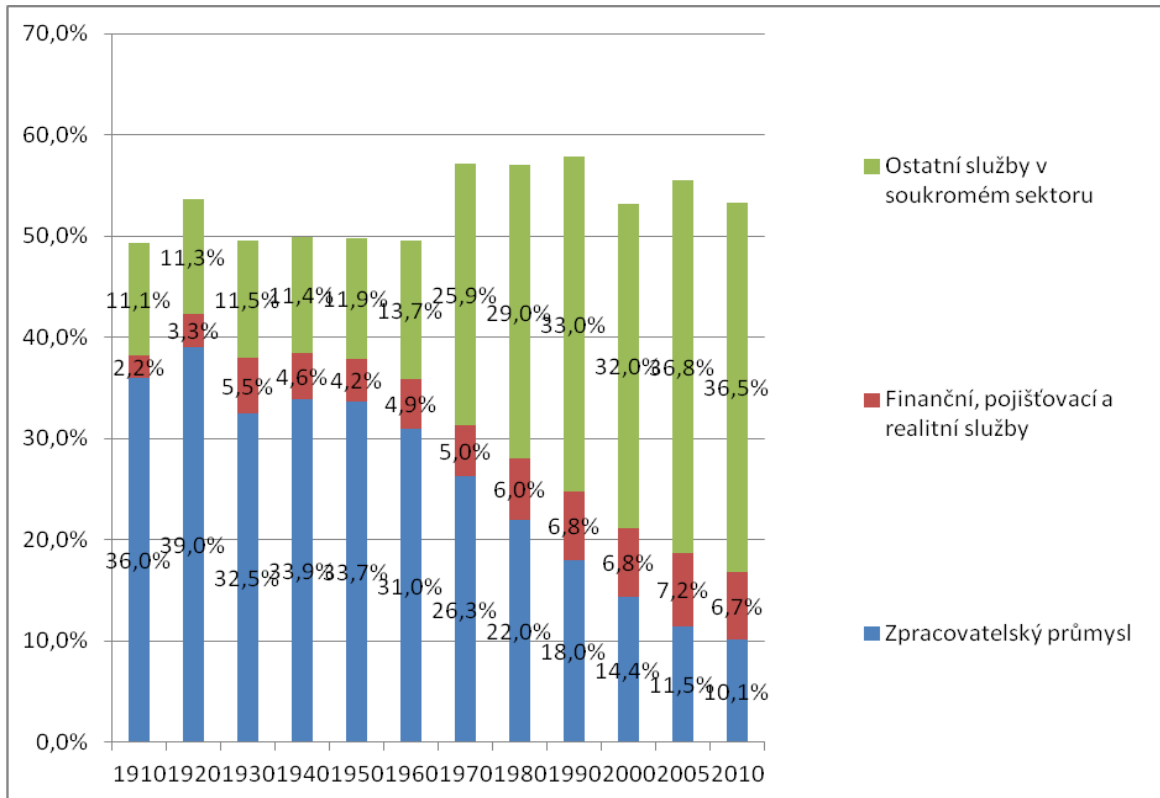
V druhé polovině 20. století prošly členské státy OECD restrukturalizací svých ekonomik. Proces deindustrializace a servitizace výrazně změnil poměr podílu sekundárního a terciárního ekonomického sektoru na hrubé přidané hodnotě států.

Vůbec nejrapidněji byl tento proces pozorován u ekonomiky Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku (dále jen UK) a Spojených států amerických (dále jen USA) (Nickell, Redding a Swaffield, 2008: 3). V USA klesla za posledních sto let zaměstnanost ve zpracovatelském průmyslu z 39 % v roce 1920 k 31 % v roce 1960 a až k 10,1 % v roce 2010. Zaměstnanost v sektoru terciárním naopak zažila značný nárůst, a to z 11,1 % v roce 1910 k 13,7 % v roce 1960 a následně až k 36,5 % v roce 2010 (viz graf č. 1: Zaměstnanost podle sektorů ekonomiky) (Fernandez-Kelly, 2010: 73).

Zatímco sekundární sektor ekonomiky je díky požadavku na manuální zdatnost, fyzickou sílu a výdrž tradičně považován za sektor spíše maskulinní (Hartman, 1976: 1), sektor terciární je tradičně vnímán jako femininní, neboť, jak Leidner (1991: 164) uvádí, ženy jsou lepšími komunikátory a díky odkazu patriarchálního genderového uspořádání se také lépe vyrovnávají s přijímáním příkazů a negativními reakcemi ze strany klientů, s nimiž se zaměstnanec terciárního sektoru může často setkávat. S útlumem sekundárního sektoru ekonomiky tak byli muži nuceni opustit tradičně maskulinní zaměstnání a rozhodovali se mezi nezaměstnaností a vstupem na terciární sektor tradičně vnímaný jako femininní. (Fernandez-Kelly 2005:75)

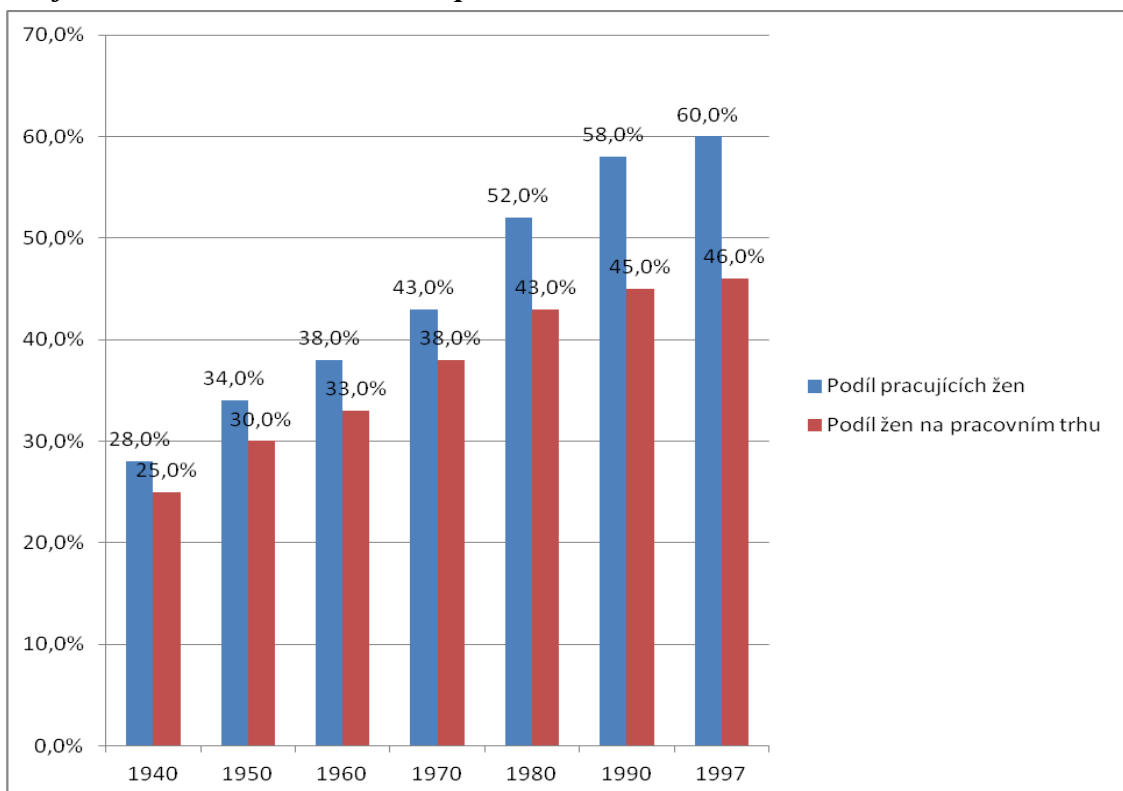
Navíc s rozvojem sektoru služeb se zvýšily také profesní ambice žen a nadále pokračoval proces zrovnoprávňování obou pohlaví, který bývá někdy označován jako třetí vlna feminismu. Počet žen aktivních na pracovním trhu během 20. století výrazně stoupl a trh práce tak ztratil svůj výrazně maskulinní charakter. Zatímco v roce 1940 je oficiálně vedeno jako pracující „pouze“ 28 % amerických žen, v roce 1997 se jedná již o 60 %. A tak zatímco v roce 1940 bylo ze všech pracujících 25 % ženského pohlaví, v roce 1997 se jednalo o 46 % (viz graf č. 2 USA: Podíl žen na trhu práce 1940–1997) (Fernandez-Kelly, 2010: 85)

Graf č. 1: USA: Zaměstnanost podle sektorů ekonomiky

(Fernandez-Kelly 2010: 73 Ilustrace 1)

Graf č. 2: USA: Podíl žen na trhu práce 1940-1997

(Fernandez-Kelly 2010: 85 Ilustrace 4)

Další z možných příčin vedoucích k nárůstu podílu žen na pracovním trhu je bezesporu také fakt, že servitizace ekonomiky vedla k tzv. *de-skilling* pracovního trhu. Nově vytvořené pozice v terciárním sektoru byly v porovnání se sektorem sekundárním výrazně hůře finančně ohodnoceny a ženy tak byly často z finančních důvodů přinuceny nastoupit na pracovní trh, aby svým nově nabytým příjmem vyrovnaly ztráty partnerova výdělků (Bruegel, 2000: 80; MacInnes, 1998: 51).

Výše zmíněné skutečnosti výrazně ovlivnily mužovu maskulinitu, která se, jak je uvedeno v sekci 1.1, do značné míry odvíjí od pozice primárního živitele rodiny. Jinými slovy, masový vstup žen na pracovní trh, který byl značně ovlivněn procesem deindustrializace a servitizace ekonomiky, znamenal pro mnohé muže jak ztrátu jistot ekonomických, tak psychologických (Bruegel, 2000: 99) a vedl k rozvoji krize maskulinity (např. Connell, 2005: 74; Coward, 1999; Faludi, 1999: 48). Faludi v souvislosti se socioekonomickou restrukturalizací minulého století hovoří o pocitu zrady, jenž mužská populace střední třídy zažívá. Tento pocit zrady je způsoben zklamáním, že za tvrdou práci a oddanost zaměstnavateli již muži nejsou oceněni dominantním postavením v rodině. MacInness v publikaci „*The End of Masculinity*“ (1998: 7) uvádí, že tento pocit zrady je natolik závažný a intenzivní, že nevede „pouze“ ke „krizi“ maskulinity, nýbrž dokonce až k jejímu konci. Také Fernandez-Kelly (2010), která zmapovala efekt socioekonomických změn 20. století na americkou společnost, je přesvědčena, že je to právě masový vstup žen na pracovní trh v důsledku procesu deindustrializace a servitizace ekonomiky, jenž vedl ke krizi maskulinity. Podobně také Abbott (2013: 5) tvrdí, že britská maskulinita, která se odvíjí od výsadní schopnosti muže zaopatřit rodinu finančně, byla značně podlomena změnami na trhu práce, k nimž došlo během druhé poloviny minulého století.

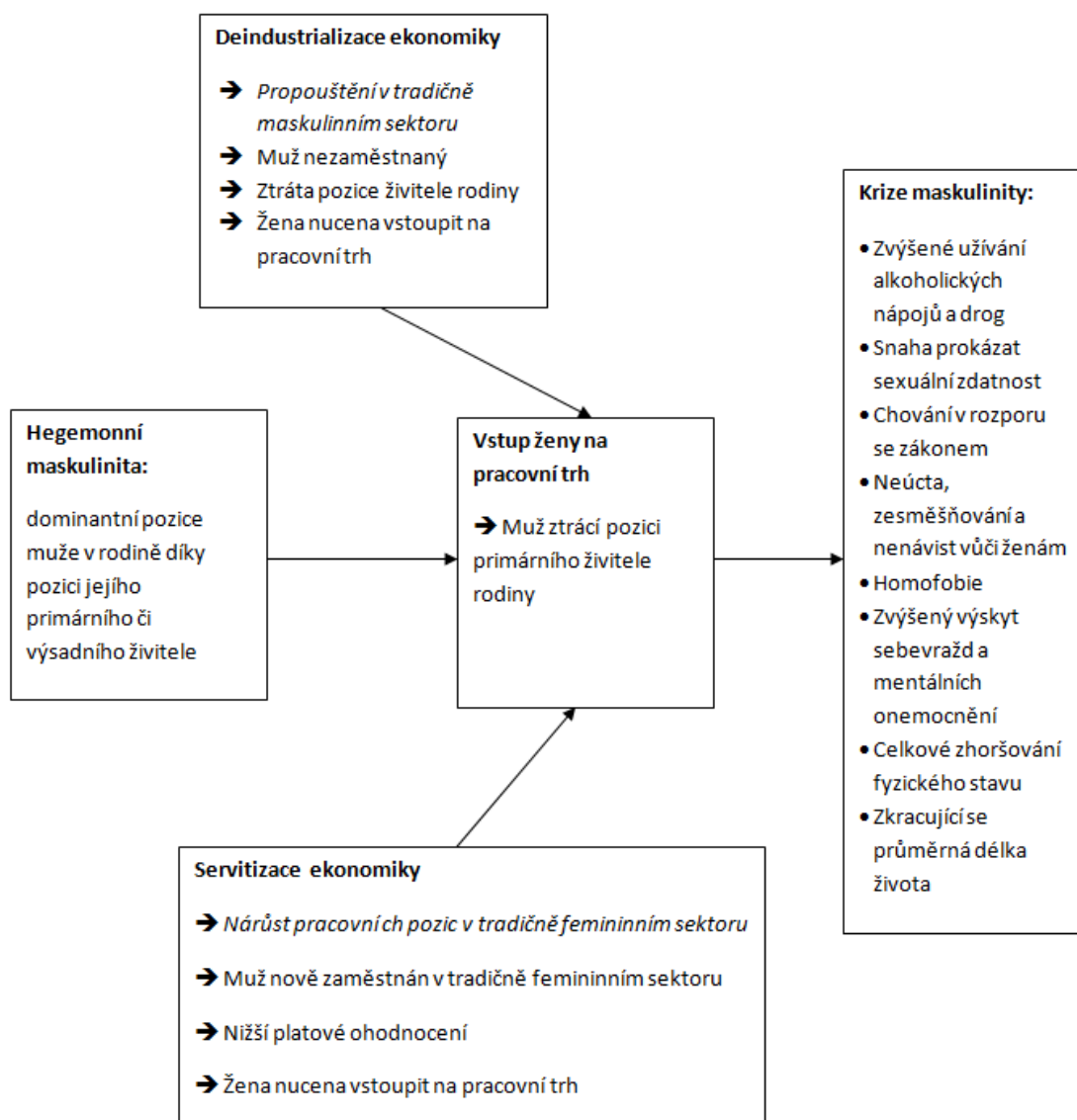
1.2.2 Projevy krize maskulinity

Krize maskulinity může mít nejrůznější projevy. Abbott (2013: 5) hovoří o takzvaném projevu „*hyper-maskulinity*“, neboli snaze o maximální dosažení hegemonní maskulinity v případě, je-li jedincova maskulinita ohrožena. Tento hon za dosažením hegemonní maskulinity může mít mnohdy sebedestruktivní charakter (Tereskinas, 2009: 83), jenž se může projevit např. jako nadměrné požívání alkoholických nápojů, snaha prokázat sexuální zdatnost, chování v rozporu se zákonem,

neúcta, zesměšňování a v určitých případech až jako nenávisť vůči ženám či homofobie (Abbott, 2013: 8; Fernandez-Kelly, 2010: 95; Hartfield, 2002: 13; Horrocks, 1994: 183). Krize maskulinity je často doprovázena rostoucím počtem sebevražedných incidentů, mentálních onemocnění, zhoršováním fyzického stavu mužské populace a s tím související i zkracující se průměrnou délkou života mužské populace.

Na základě výše uvedených informací autorka kompilovala graf, kterým se snaží zachytit strukturu krize maskulinity ve státech OECD a který bude klíčovým pro studium krize maskulinity v ČR.

Graf č. 3: Struktura krize maskulinity v zemích OECD

(Graf kompilován autorkou, 2014)

Navzdory výše uvedeným argumentům se však rozšiřuje názor, že krize maskulinity, tak jak byl tento pojem definován výše, je pouze uměle vykonstruovaný koncept, který neodpovídá realitě. Hartfield (2013: 2), například, ve své nejnovější studii s názvem „*What masculinity crisis*“ tvrdí, že navzdory všeobecně šířeným argumentům o značném nárůstu kriminality a homofobie není lehké podložit tato tvrzení empirickými důkazy. Jak dále uvádí, britská společnost je vůči homosexualitě liberálnější, než tomu kdy v minulosti bylo, a stejně tak domácí násilí vůči ženám je od roku 1993 značně na ústupu. Co se týče střední třídy, Hartfield (2013: 2) také argumentuje, že si muži vůči ženám nadále zachovávají výsadní postavení a domnělá maskulinita by tak neměla být studována výhradně ve vztahu mužů k ženám, nýbrž ke kapitálu. Ani McDowell (2000: 201) či Bruegel (2000: 99) nepovažují projevy krize maskulinity za problém výhradně genderový. McDowell (2000: 201) se domnívá, že se jedná o odraz společenských změn ve vztahu mezi pohlavími, finančním ohodnocením a třídním uspořádáním společnosti. Nejedná se tak o krizi mužské identity jako takové, nýbrž o krizi identity celé střední třídy, žen nevyjímaje.

1.3 Výzkumný problém a metodologie výzkumu

1.3.1 Výzkumný problém

Cílem této práce je analýza krize maskulinity v reformní ČLR. Autorka se v ní zaměří na zkušenost mužské populace, která byla za vlády Mao Ce-tunga zaměstnaná ve státem vlastněných podnicích sekundárního sektoru ekonomiky. Na základě výše definované struktury krize maskulinity, tak jak byla vyhodnocena na základě zkušeností států OECD, by autorka ráda vyslovila závěr, zdali je daný model uplatitelný i v rámci reformní ČLR, či zdali mohou za krizi maskulinity v reformní ČLR stát odlišné příčiny, či k jejímu vzniku mohou přispívat odlišné faktory.

1.3.2 Metodologie výzkumu

K zodpovězení výše stanoveného výzkumného cíle zvolila autorka metodu obsahové analýzy odborné literatury a dostupných primárních a sekundárních zdrojů

týkajících se čínské společnosti a ekonomiky. Vzhledem k cílům předkládané práce bylo zvoleno kvalitativního přístupu. Jako výzkumná metoda byla použita případová studie.

Charakteristika kvalitativního přístupu

Creswell (in Hendl 2005: 49) definuje kvalitativní přístup k výzkumu jako „*proces porozumění založený na různých metodách a tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému*“, při kterém výzkumník „*vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků a provádí zkoumání v přirozených podmínkách*“. Nahlížení na kvalitativní přístup se různí. Někteří jej vnímají pouze jako doplněk k přístupu kvantitativnímu, jiní jako jeho rovnocenný protipól (Hendl, 2005: 49). Autorka se pro kvalitativní výzkum rozhodla z toho důvodu, že umožňuje objasnit proč a jak určitý proces či fenomén v daném prostředí vzniká, jak aktéři podílející se na jeho vzniku uvažují a jaké jsou jejich motivace. Hendl (2005: 49) také věří, že právě kvalitativní výzkum je velmi vhodný při prvotním studiu společenských procesů a fenoménů. Avšak, jak uvádí, je třeba mít na paměti, že výsledky kvalitativního přístupu mohou kvůli jen velmi obtížně měřitelným datům a omezené transparentnosti dané analýzy být značně ovlivněny postojem výzkumníka a mohou se tak někdy jevit pouze jako „*sbírka subjektivních dojmů*“ (Hendl, 2005: 52). Jako základní metody kvalitativního výzkumu Hendl (2005: 50) označil metodu pozorování, rozbor textů a dokumentů, interview a rozbor audio a videozáznamů (přednosti a vlastnosti uvedených metod viz graf č. 4: Základní metody kvalitativního výzkumu).

Jelikož je autorčíným výzkumem analýza fenoménu objevujícího se v čínské společnosti, rozhodla se z ekonomických a časových důvodů pro použití metody rozboru textů a dokumentů, případně doplněnou o rozbor audio a videozáznamů dostupných na internetu. Tato metoda by měla vést k teoretickému porozumění daného fenoménu.

Graf č. 4: Základní metody kvalitativního výzkumu

Metody	Vlastnosti	Výhoda
Pozorování	Delší období kontaktu	Pochopení subkultury
Rozbor textů a dokumentů	Rozbor významu organizace a použití	Teoretické porozumění
Interview	Relativně nestrukturované	Porozumění zkušeností
Rozbor audio a videozáznamů	Přesná transkripce přirozených interakcí	Porozumění průběhu interakcí

(Hendl 2005: 162 Tab 6.1)

Výzkumný design: Případová studie (Case study)

Vzhledem k danému cíli výzkumu se autorka rozhodla pro využití výzkumného designu případové studie. Simons (2009: 21) případovou studii vymezuje jako „hloubkové prozkoumání sociálních jevů či systémů z rozmanitých perspektiv v kontextu reality“. Jelikož je sociální objekt ohraničeným systémem, je na konci výzkumu možné výsledky studovaného případu porovnat s případy jinými a případová studie tak funguje jako vhodná metoda pro posuzování obecných teorií (Hendl, 2005: 105). Na druhou stranu však Yin (2003: 57) argumentuje, že u případových studií neexistuje výzkumná rutina, což činí srovnání jakéhokoli druhu značně složitým. A tak, ač je případová studie jedním z nejstarších způsobů studia sociálních objektů a jevů, může na ni být pohlíženo s jistou nedůvěrou (Gerring, 2007: 6). Simons (2009: 21) se domnívá, že jelikož případová studie dává výzkumníkovi značnou volnost, je vhodné na základě porozumění tématu stanovit několik výzkumných otázek, jejichž zkoumání je klíčové pro splnění cíle výzkumu. Dílčí výzkumné otázky a zdůvodnění jejich důležitosti jsou uvedeny, viz níže.

Předkládaná případová studie se zaměří na zkoumání příčin krize maskulinity v ČLR. Autorka se zaměří na reformní zkušenost mužské populace, která byla za vlády Mao Ce-tunga zaměstnaná ve státem vlastněných podnicích sekundárního sektoru ekonomiky. Výsledné příčiny autorka v závěru porovná se zkušeností států OECD. Na základě výzkumného problému předložené práce si autorka stanovila následující dílčí výzkumné otázky.

1.3.3 Dílčí výzkumné otázky

Výzkumný problém se autorka bude snažit zodpovědět pomocí celkem čtyř dílčích výzkumných otázek.

1) V čem tkví čínská hegemonní maskulinita?

Deindustrializace a servitizace ekonomiky vedly ve státech OECD k narušení mužovy maskulinity, která se značně odvíjela od jeho pozice primárního živitele rodiny. Tato otázka bude zkoumat, zda je čínská hegemonní maskulinita taktéž postavena na podobných základech, popř. zda je ovlivněna i jinými faktory.

2) Jaký dopad měly ekonomické reformy Teng Siao-pchinga na strukturu čínského hospodářství

Autorka bude v této otázce vycházet ze zkušenosti států OECD, v nichž autorka ustanovila proces deindustrializace a servitizace a následný masový vstup žen na pracovní trh jako hlavní příčiny krize maskulinity. Autorka se v této otázce zaměří na vliv makroekonomických reforem na strukturu čínského hospodářství a na zastoupení žen na trhu práce. Autorka zhodnotí, do jaké míry tyto reformy ohrozily mužovu maskulinitu ve vztahu k ženskému pohlaví. Tato výzkumná otázka bude zkoumána v třetí kapitole práce: 3. Restrukturalizace čínské ekonomiky.

3) *Je možné v čínské reformní společnosti najít projevy krize maskulinity shodné s projevy v členských zemích OECD?*

Jako projevy krize maskulinity v zemích OECD byly výše definovány následující symptomy, jež je možné pozorovat u mužské populace: zvýšené užívání alkoholických nápojů a drog, snahu prokázat sexuální zdatnost, chování v rozporu se zákonem, neúcta, zesměšňování a nenávisť vůči ženám, homofobie, zvýšený výskyt sebevražd a mentálních onemocnění, zhoršování fyzického stavu a zkracující se průměrná délka života. Při zodpovídání této otázky tak bude autorka na základě sekundárních studií zkoumat, zda je možné pozorovat nárůst těchto projevů i u mužů v reformní Číně. Tato výzkumná otázka bude zkoumána ve čtvrté kapitole práce: 4. Krize maskulinity v reformní ČLR.

4) *Jaké příčiny mohou stát za krizí maskulinity v reformní ČLR?*

Touto otázkou bude autorka úzce navazovat na otázku předešlou a pokusí se tak symptomy krize maskulinity propojit s možnými příčinami. Tato výzkumná otázka bude zkoumána ve čtvrté kapitole předkládané práce: 4. Krize maskulinity v ČLR.

2. Čínská hegemonní maskulinita

Postavení muže a ženy v čínské společnosti bylo od dob vlády císaře Čching Š'-chuang-ti (260 př. n. l. – 210 př. n. l), sjednotitele Číny, silně ovlivněno konfuciánskou filozofií, kterou Fairbank (1998: 60) definuje jako společenský systém postavený na „kosmickém řádu a hierarchii vztahů mezi výše a níže postavenými“. Podle konfucianismu je tak panovník nadřazen poddaným, starší mladším a muži ženám. Základem pro utváření genderových rolí v tradiční Číně se stal konfuciánský kanonický spis „San-cchung s'-te“ (Ebrey, 2012). Ten ustanovil čínskou společnost jako společnost patriarchální (společnost, v níž muži tradičně hrají rozhodující úlohu), patrilokální (společnost, v níž se pár po svatbě usídluje v rodině manžela) a patrilinéární (společnost, v níž se sociální postavení jedince odvíjí od postavení otce) (Janoušek, 1996: 795–796). Spis ženám kázal být před svatbou poslušné otci, po svatbě manželovi a v případě manželovy smrti pak nejstaršímu synovi. Podle Roppa (1994: 815) dosáhla tato poslušnost za vlády dynastie Čching takové míry, že ženy za dob čínského císařství vnímá pouze jako neplacenou pracovní sílu v rukou jejich nejbližších mužů. A právě poslušnost žen vůči mužům a naopak nadvláda mužů nad ženami se staly základními prvky čínské feminity a maskulinity (Ebrey, 2012).

Výraznou složkou maskulinity bylo již za dob vlády dynastie Čching placené zaměstnání. Zatímco ženy tradičně zůstávaly doma a staraly se o domácnost, muži byli těmi, kteří byli zodpovědní za vytváření dostatečného materiálního zázemí, kterým by zaopatrili svou rodinu. To se odráží i ve starém čínském přísloví: „nan ču waj nu ču nej“, které v doslovném překladu zní „muži vládou venku, ženy vládou vnitřku“ (Jacka, 1997: 249; Moeller, 2003: 71).

Louie (2002: 3) ve své publikaci „*Theorising Chinese Masculinity: Society and Gender in China*“ argumentuje, že se čínská hegemonní maskulinita váže k odlišným hodnotám, než je tomu v západních společnostech, a pro její studium navrhuje využití tzv. dyády „wen-wu“. Oba pojmy „wen“ i „wu“ mají v čínském jazyce řadu významů, avšak podle Louie „wen“ reprezentuje kvality intelektuální, vybranost způsobů, znalost společenské etikety, tedy vlastnosti, jimiž se vyznačovali muži vzdělaní a často zastávající pozici učence. „Wu“ pak naopak představuje kvality fyzické: znalost bojových umění, vůdčí schopnosti, fyzickou sílu, moc a další vlastnosti vyskytující se

zejména mezi válečníky, jakož i schopnost zaopatřit sebe a svou rodinu materiálně. „Wu“, argumentuje Louie (2002: 5), tak do jisté míry může připomínat stereotypní představu muže stylu „macho“ známé zejména v oblastech Latinské Ameriky (Gutmann 1997: 402).

První změny uspořádání genderových rolí se v čínské společnosti začaly objevovat díky křesťanským misionářům, kteří do Číny vyrazili v rámci evropské koloniální expanze zejména od počátku 19. století. Změny celoplošné však přinesla až jeho druhá polovina, kdy po prohře v opiových válkách a hladomoru způsobenému povodněmi z let 1846–1848 došlo k nárůstu společenského napětí, které se odrazilo ve vypuknutí Tchajpingského povstání, občanské válce a restauraci čchingské moci za vytvoření reformního hnutí Sebeposilování (Fairbank, 1998: 251). Reformního hnutí s heslem „*Čínské učení je základ, západní učení pro praktické účely*.“ (Fairbank, 1998: 251) proklamovalo přijetí západních technologií, institucí, systému vzdělání a společenského řádu, avšak ponechání si určitých částí konfuciánské tradice.

Hnutí Sebeposilování vedlo až k republikánské revoluci z roku 1911, pádu císařství a založení Čínské republiky (1912–1949). Nová ústava mimo jiné legálně ukotvila práva žen v oblasti vzdělávání a vlastnictví majetku a tím začala postupně omezovat mužovu vládnoucí pozici nad ženou. Za opravdový milník je v tomto směru považována až komunistická revoluce z roku 1949, pro niž byla rovnost muže a ženy jednou z programových priorit. Ženy se měly vymanit z pozice pouhé loutky a vědomy si svých nově nabytých práv a svobod měly opustit tradiční roli v domácnosti a stejně jako jejich muž aktivně přispět k budování nového čínského státu (Jie, 2007: 27; Kay, 2006: 11). Platové rozdíly, ať už mezi pracovními pozicemi, ekonomickými sektory či pohlavími, byly v maoistické Číně spíše minimální a výdělek ženy se tak nově stal výraznou položkou v rodinném rozpočtu a tím muž přišel o staletí zavedenou pozici výhradního živitele rodiny (Entwisle et al., 1995: 36, 57; Xinran, 2012).

Politika zrovnoprávnění žen a mužů a hromadný vstup žen na pracovní trh v 50. a 60. letech 20. století v Číně na rozdíl od zkušenosti západu nevedly k významnější krizi maskulinity, neboť jak vysvětluje Ashwin (2006: 151), byla v maoistické ČLR navzdory oficiální rétorice komunistického státu o rovnosti pohlaví, zavedena řada politik, které napomohly udržení tradičního patriarchálního uspořádání

společnosti. Evans (1997: 33) tyto politiky označuje termíny horizontální a vertikální segregace pohlaví a vysvětluje, že čínský komunistický stát přiděloval jedincům zaměstnání podle svých potřeb a ženy umisťoval zejména na takové pracovní pozice a do takových sektorů čínské ekonomiky, které považoval za femininní, tedy odpovídající tradiční roli ženy ve společnosti. Tyto pracovní pozice a sektory ekonomiky od svých zaměstnanců často vyžadovaly místo kreativity poslušnost, místo vedení druhých přijímání příkazů a místo osobního růstu snahu o výchovu a péči o druhé. V 50. a 60. letech byly ženy ve znatelně vyšších počtech než muži zaměstnávány např. ve zdravotnictví, školství, maloobchodu či pohostinství a často pak na pozicích administrativních a asistenčních. Tyto sektory a pozice však byly během snahy o rapidní celonárodní industrializaci 50. a 60. let (Fairbank, 1998: 400) považovány pouze za druhořadé a ve srovnání s pozicemi dělníků v těžkém průmyslu byly hůře platově ohodnoceny. A tak, ač se v reálných hodnotách platy muže a ženy příliš nelišily, psychologický efekt muže coby živitele rodiny zůstával (Schrand, 2002: 201).

Evans (1997: 33) dále také argumentuje, že stát pohlacen touhou po industrializaci, vzýval dělníka jako toho, jehož zaměstnání má nejvyšší důležitost. Muž – dělník – byl nositelem pokroku státu a žena, vědoma si jeho důležitosti, se mu snažila připravit takové domácí zázemí, které by mu umožnilo se plně soustředit na svou profesi. Role muže zůstávala nadále úzce spojená s jeho zaměstnáním, zatímco primární rolí ženy byla i nadále role matky a manželky, která se stará o chod domácnosti. Pracovní úvazek se pro ženy pouze stal povinností navíc (Evans, 1997: 33). A tak navzdory tomu, že se komunistickému státu nedá upřít, že se významným způsobem zasadil o zrovnoprávnění žen a mužů v Číně, bylo patriarchální postavení díky státní politice nadále podporováno a muž, ač již nebyl výhradním živitelem rodiny, nadále zastával pozici hlavy rodiny, a tak přetrvávala zažitá představa, že je to především mužské zaměstnání, které hraje v rodině hlavní roli (Jie, 2007: 27).

Dá se tedy říci, že vstupem na pracovní trh ženy v Číně svou identitu diverzifikovaly do několika různorodých rolí – do role matky, osoby zodpovědné za chod domácnosti a nově do role pracující. Maskulinita byla naopak kvůli systematickému omezování části „wen“ z „wen-wu“ diády, tedy části maskulinity, jež se váže k intelektualitě jedince, nově spjata výhradně s mužovým zaměstnáním. Ve sféře rodinné byl muž považován za živitele rodiny, ve sféře veřejné byl ten, kdo

pomáhal budovat silný čínský stát. K rigiditě této identity navíc přispěla absence občanské společnosti, kvůli čemuž byla maskulinita téměř výhradně spojena s jeho výdělečnou činností (Yang, 2010: 554).

Ústředním motivem státní propagandy, která hrála a dosud hraje v ČLR významnou roli při předepisování ideálu genderových rolí, se často stávaly běžné postavy z lidu, které měly přimět zbytek populace následovat jejich příkladu. Ač bylo postav, jež stát v rámci propagandy prezentoval jako morální ideál, několik, je možné mezi nimi v jistých ohledech vyzorovat značnou podobnost. Často se jednalo o postavy, které komunistické revoluci a snaze vybudovat nový „lepší“ čínský stát obětovaly své vlastní sny a osobní plány. Tato propaganda často zobrazovala muže jako dělníky a rolníky, kteří jsou zachyceni, jak zvesela mávají rudými knížkami Citátů předsedy Maa, či kteří manuální prací přispívají k dalšímu vývoji Číny (Van der Heijden a Landsberger, 2013). „Wen“-část čínské maskulinity propaganda z let 50. a 60. upořádá. Mužským modelem se tak např. v postrevolučních letech stává voják čínské lidové osvobozené armády Lej Feng, který coby ústřední prvek populární kampaně z roku 1963 „*Learn from Lei Feng*“ představuje oddanost k revoluci, komunistické straně a modernizaci Číny (Landsberger, 2001: 550). Dalším z populárních postav je např. dělník Wang Ťin-si, přezdívaný „*muž z oceli*“, který v 60. letech navzdory krutým mrazům, vyčerpanosti a nalomenému zdraví pomohl Číně zprovoznit ropná pole v Ta-čchin-ku na severovýchodě Číny. (Van der Heijden a Landsberger, 2013).

K formování čínské hegemonní maskulinity v 50. a 60. letech však přispívaly i jiné faktory. Ačkoli byla ČLR oficiálně beztřídní společností, velmi záhy po komunistické revoluci došlo k vytváření propastných rozdílů ve vnímání venkova a města. Za své vítězství nad nacionalisty vděčili komunisté mimo jiného také právě silné podpoře venkova (např. Chen, 1986; Johnston, 1962: 5), ten se však brzy po komunistické revoluci stal pro Mao Ce-tunga především nositelem starých pořádků a tradic, pověr a náboženských praktik, které byly vnímány jako inhibitory čínské modernizace (Cohen, 1993: 155). Fej Siao-tchung, jedna z předních osobností čínské antropologie (Hamilton a Zheng, 1992: 1), ve svých esejích uvádí, že pro komunistické elity se venkov stal synonymem „*něčeho ubohého, co je třeba osvobodit a vychovat*“ (Fej Siao-tchung, 1992: 49), aneb, jak tvrdí Cohen, venkov byl čínskými elitami vnímán jako „*zaostalý, líný, v sevření odporných a zcela zbytečných zvyků a tradic, zoufale*

*potřebující vzdělání a kulturní reformu*² (Cohen, 1993: 154). A toto vnímání se odrazilo i na státních politikách, které výrazně odlišily statut rolníka a proletariátu. V roce 1958 přijala Čína registrační systém Chu-kchou a čínská populace tím byla oficiálně rozdělena na 800 miliónů vesnického obyvatelstva a 200 miliónů městského obyvatelstva. Městské Chu-kchou poskytovalo svým nositelům lepší sociální benefity – kvalitnější zdravotní péči a vzdělání, vyšší starobní důchod či dokonce sociální dávky v případě nezaměstnanosti (Chan, 2010: 358). Registrační systém Chu-kchou vytvořil z rurálního obyvatelstva prakticky druhořadé čínské občany a oficiální změny se projeví i na státem propagované ideji hegemonní maskulinity. Proletariát byl státem prezentován jako tahoun pokroku a dělník jako ten, díky kterému se Čína úspěšně transformuje ze zpátečnické země vykořisťované západními státy v zemi, která opět získá vedoucí pozici na mezinárodní scéně (Xinyu, 2005: 132). Rozdělení na proletariát a agrárníky bylo podle Yanga (2010: 552) v 50. a 60. letech tak fatální, že se vytváření jedincovy identity stalo důležitější než příslušnost k pohlaví.

Nositelem hegemonní maskulinity za vlády Mao Ce-tunga se tak stal zdravím překypující dělník, jehož osobní rozvoj, sny a plány jsou upozaděny ve prospěch rozvoje čínského státu. Je to muž, který má silné tělo, které však není odrazem jeho snahy o určitý fyzický vzhled, ale snahy o získání takových fyzických sil, které zajistí co nejvyšší možný výnos v těžkém průmyslu, a tím čínskému státu pomůže v dalším rozvoji (Sigley, 2009: 545). Navzdory značným změnám, ke kterým v rámci genderového uspořádání od založení ČLR došlo, se však maskulinita za vlády Mao Ce-tunga nadále odvíjela od pozice hlavního živitele rodiny, tak jak bylo zvykem v císařské Číně.

² „Unenlightened, passive, in a grip of ugly and fundamentally useless customs, desperately in the need of education and cultural reform.“ (Cohen, 1993: 154) Překlad z anglického originálu autorka práce.

3. Restrukturalizace čínské ekonomiky

Po smrti Mao Ce-tunga v roce 1976 a dvouletém období vlády Chua Kuo-fenga nastoupil v roce 1978 na pozici Nejvyššího vůdce, tedy na pozici předsedy Komunistické strany Číny a zároveň předsedy vojenské komise Čínské lidové osvobozené armády, Teng Siao-pching. V ČLR pod jeho vedením nastala éra konsolidace a ekonomického rozvoje. Teng Siao-pching přivedl ČLR na cestu tzv. „kapitalismu s čínskými charakteristikami“ (Fairbank, 1998: 387; Huang, 2008: 1). Ačkoli reformy probíhaly jen velmi postupně, jak mimo jiné zachycuje i slogan „*crossing the river by feeling the stones*“, měly dalekosáhlý dopad (Shleifer a Treisman, 2000: 175) a Komunistická strana Číny se jimi snažila v rámci programu Čtyř modernizací „S'-ke-sien-ta-chua“ oživit fungování zemědělství, průmyslové výroby, sektor vědy a technologie, obrany a zahraničního obchodu. Zatímco ekonomika zažívala velké změny, politický systém však zůstával veskrze nepozměněn a nadále se drží svých čtyř základních principů, a to socialistické cesty, diktatury proletariátu, vedoucí úlohy strany a maoismu. (Fairbank, 1998: 449-450)

V roce 1979 tak došlo k výrazné změně ve způsobu řízení a zaměření čínské ekonomiky. Zatímco se socialismus Mao Ce-tunga snažil o co nejrychlejší průmyslový růst založený na združstevněném zemědělství, centrálním plánování a důrazu na těžký průmysl, v roce 1979 se ekonomika začíná soustředit především na rozvoj zemědělství a produkci spotřebního průmyslu na vývoz. Těžký průmysl a příbuzné obory v primárním sektoru ekonomiky jsou utlumeny, zatímco lehký a spotřební průmysl se nadále rozvíjí. (Fairbank, 1998: 457-458)

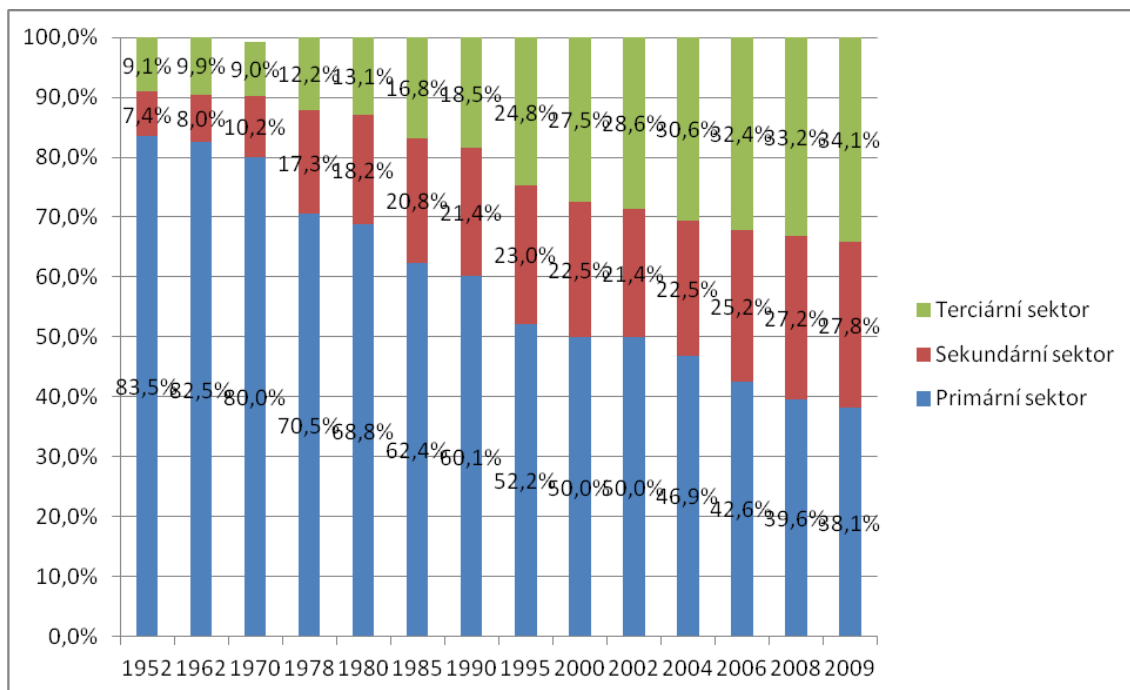
Podobně jako v zemích OECD i Čína zažila v druhé polovině 20. století výrazný nárůst podílu terciárního sektoru na zaměstnanosti a HDP státu. Zatímco v roce 1952 odpovídala zaměstnanost v terciárním sektoru 9,1 %, v roce 1978 se jednalo o 12,2 % a v roce 2009 sektor služeb zaměstnával již 34,1 % všech pracujících. Ačkoli není sporu o tom, že se terciární sektor stal výrazným zdrojem zaměstnanosti a v nejnovějším – dvanáctém – pětiletém plánu čínská vláda vyjadřuje své odhodlání nadále podporovat jeho rozšiřování (Ehmer, 2013), je tento sektor během prvního desetiletí 21. století v podílu národního důchodu v porovnání se západními vyspělými ekonomikami stále ještě značně pozadu. Čínské HDP na obyvatele dosáhlo roku 2008 \$6,023, což odpovídá

úrovni HDP vyspělých západních ekonomik v 70. letech 20. století. Zatímco v Číně se na HDP v roce 2008 terciární sektor podílel přibližně ze 40,15 %, v USA sektor služeb ve výše zmíněných 70. letech 20. století přispíval k výslednému HDP z 62 %, ve Francii z 59 % a ve Velké Británii z 57 % HDP (Zhang, Zheng a Wang, 2011: 414). Naopak zatímco v zemích OECD (zejména pak v USA) je nárůst terciárního sektoru často doprovázen útlumem sektoru sekundárního, ČLR zažívá vývoj opačný a společně s nárůstem podílu zaměstnanosti v sektoru služeb se zvyšuje i zaměstnanost v sektoru průmyslu, a to vše na úkor průmyslu primárního. Zatímco v roce 1952 odpovídala zaměstnanost v sekundárním sektoru ekonomiky 7,4 %, v roce 1978 se jednalo o 17,3 % a v roce 2009 27,8 %. Na rozdíl od západu tak ČLR od sekundárního sektoru průmyslu prozatím výrazně neupustila, avšak během 90. let dochází k jeho postupné restrukturalizaci (viz graf č. 5: ČLR: Zaměstnanost podle sektorů ekonomiky 1952-2009). S heslem „*Ponechej velké, propusť malé*“ přistupuje v roce 1995 čínský stát ke transferu vlastnických práv formou částečné privatizace státem vlastněných podniků. Mezi léty 1995 a 2001 klesl počet státem vlastněných či kontrolovaných podniků z 1,2 miliónu na 468,000 a propuštěno bylo na 36 milionů zaměstnaných. (The Economist 2011) Na rozdíl od západních ekonomik však toto propouštění v sekundárním průmyslu zasáhlo ženy výrazněji než muže a ačkoli ženy představovaly „pouze“ 39 % pracovní síly zaměstnané v sektoru průmyslu, tvořily 62,8 % těch, kteří v 90. letech přišli o práci (Jie, 2007: 108; Lin, 2001: 88). Viz níže graf č. 6: Zaměstnanost podle pohlaví v městských částech ČLR 1990-2000.

Yang (2010: 554) tuto situaci vysvětluje tím, že se čínský stát při restrukturalizaci sekundárního sektoru snažil vyvarovat tzv. dvojitého propouštění „*Šuang sia-kang*“, tedy situace, kdy by o pracovní místo přišli oba partneři a kdy by tak příjmy domácnosti závisely na sociální podpoře státu. Yang dále také tvrdí, že oficiální politikou ČLR bylo v 90. letech upřednostňovat propouštění žen před muži. Čínský stát se po smrti Mao Ce-tunga vrátil k podpoře idejí tradičního rodinného uspořádání z předrevoluční Číny, podle níž je muž živitelem rodiny, vysvětluje Yang (2010: 554). Lin (2001: 88) dále např. tvrdí, že administrativní a pomocné pozice, na kterých byly ženy často zaměstnávány (viz kapitola druhá), byly v době restrukturalizace sekundárního sektoru považovány za nadbytečné a vedoucí k neefektivitě čínské ekonomiky a na počátku 90. let tak často docházelo k jejich rušení. Kvůli politikám horizontální a vertikální segregace, tak jak byly zavedeny během vlády Mao Ce-tunga,

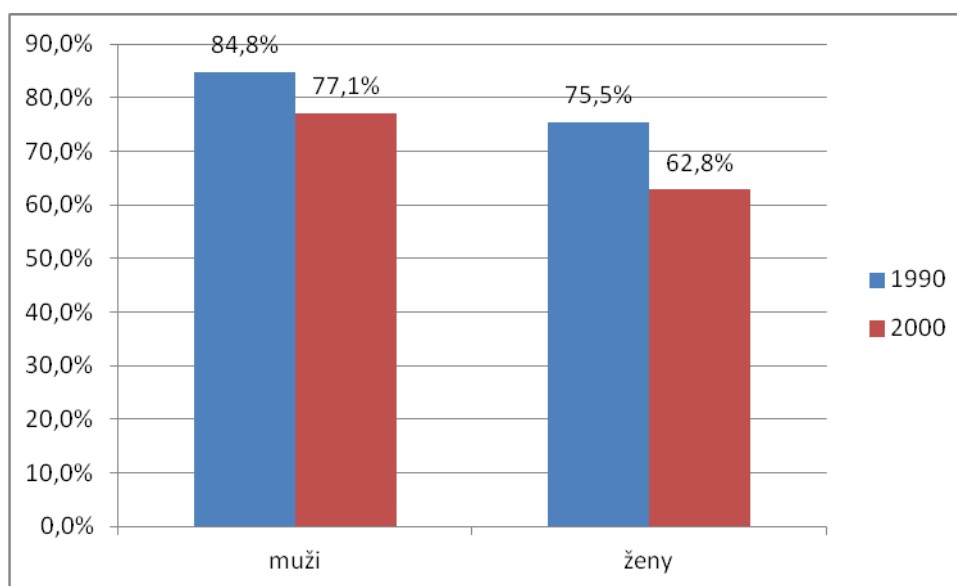
ženám často chyběly speciální kvalifikace, jakož i významné kontakty „*Kuan-si*“, které jsou základním kamenem fungování čínské společnosti. Zejména pro starší generaci bylo velmi složité najít bez těchto kvalit v rychle se měnící ekonomice novou práci (Chang, 2011: 315). Dále se Lin také domnívá, že je třeba zmínit, že věk, který byl v rámci reformy stanovený jako věk dobrovolného odchodu do důchodu, se lišil na základě pohlaví. Muži opouštěli pracovní pozice v padesáti letech, zatímco ženy o deset let dříve, což podle Lin vedlo k značné finanční a tím i společenské závislosti žen na mužích. Výše uvedené politiky vedly v rámci dělnické populace k znovuobnovení tradiční mužské nadřazenosti nad ženským pohlavím, nadřazenosti, která měla podle čínských státníků zajistit větší stabilitu v chaotické době makroekonomických reform. Od roku 2000 lze pak opět pozorovat rozkvět sekundárního průmyslu, a to do takové míry, že ČLR v roce 2002 získala označení „*World's manufacturing powerhouse*“, neboť s 83 miliony pracujících v sekundárním sektoru předčila souhrnnou zaměstnanost v tomto sektoru všech států G7 (Banister, 2005: 14).

Graf č. 5: ČLR: Zaměstnanost podle sektorů ekonomiky 1952-2009

(China Labour Statistical Year Book 2010: 1)

Graf č. 6: Zaměstnanost podle pohlaví v městských částech ČLR 1990-2000

(World Bank 2000: 29 Table 17)

4. Krize maskulinity v reformní Číně

4.1 Projevy krize maskulinity v reformní Číně

Fenomén krize maskulinity, který se v čínštině označuje termínem „Jin šeng jang šuaj“, tedy v doslovném překladu „růst žen, pád mužů“, se mezi čínskou mužskou populací zaměstnanou ve státem vlastněných podnicích sekundárního sektoru začíná projevovat od konce 70. let minulého století a s větší intenzitou pak od poloviny let 90.

Studie Liu, Rao a Fei (1998: 103), která pozoruje vliv ekonomických reforem na zdraví čínské populace, uvádí, že ačkoli je v ČLR od konce 80. let možné sledovat nárůst průměrné délky života (viz příloha č. 1: Průměrná délka života v ČLR 1980–2000), což si autoři vysvětlují zvýšenou životní úrovní čínských obyvatel, objevuje se mezi mužskou populací nárůst případů sebedestruktivního charakteru. Mezi alarmující patří zejména vyšší užívání drog a alkoholu. Jen mezi léty 1992 a 1993 dochází k 200% nárůstu úmrtí spojených s alkoholismem (Liu, Rao a Fei, 1998: 106). To však, jak autoři připouští, může být způsobeno především uvolňováním zákonů týkajících se výroby a prodeje alkoholu. Yang (2010: 551) tvrdí, že muži zaměstnaní ve státem vlastněných podnicích v sekundárním průmyslu, trpí v 90. letech při ztrátě zaměstnání silnými depresivními stavy, které mohou vést až k spáchání sebevraždy. Ve své studii krize maskulinity mezi muži zaměstnanými v továrně Beibiao poblíž Pekingu, Yang zjišťuje, že sedm z osmi pracujících, kteří po masovém propouštění v 90. letech spáchali sebevraždu, byli muži. Ren (1999: 1411) ve své publikaci tvrdí, že od zavedení socioekonomických reforem opět dochází k rozšíření prostituce, pornografie a obchodování s ženami. Je však nutno říci, že tento argument může být zavádějící, neboť čínský stát začal monitorovat otázku prostituce až v roce 1980. Mezi léty 1980 a 1993 lze nicméně pozorovat strmý nárůst případů prostituce, a to z 11 500 v roce 1980 ke 246 000 v roce 1993 (Ren, 1999: 1413). Tong (in Zhang, 2010: 197) pak hovoří o vzestupu domácího násilí, za čímž vidí především snahu o získání „více maskulinního pocitu“.

4.2 Příčiny krize maskulinity v reformní Číně

Podle Songové (2010: 406) je prvotním impulzem pro rozvoj čínské krize maskulinity v 80. letech otevírání čínského trhu mezinárodnímu obchodu. S otevřením hranic začala ČLR čelit srovnání se západem a Japonskem, z něhož nevyházely jako zaostávající za západní konkurencí pouze čínské výrobky a služby, nýbrž i samotní čínští muži (Zhang, 2011: 193). Songová (2010: 408) uvádí, že čínští muži byli v porovnání s těmi ze západu vnímáni jako „slabí, sobečtí, postrádající dostatečnou sexualitu, maskulinitu, jakož i mentální vyspělost“. Songová vysvětluje, že na tomto příkladu lze pozorovat počátky změn hegemonní maskulinity, ke kterým v následujících letech došlo, a také fakt, že v reformní ČLR jsou západní hodnoty vnímány jako univerzálně platné normy. Toto nepřiliš lichotivé srovnání vedlo ke státním politikám, kvůli nimž následně dochází k rozvoji krize maskulinity mezi muži zaměstnanými v sekundárním sektoru na manuálních pozicích (viz níže).

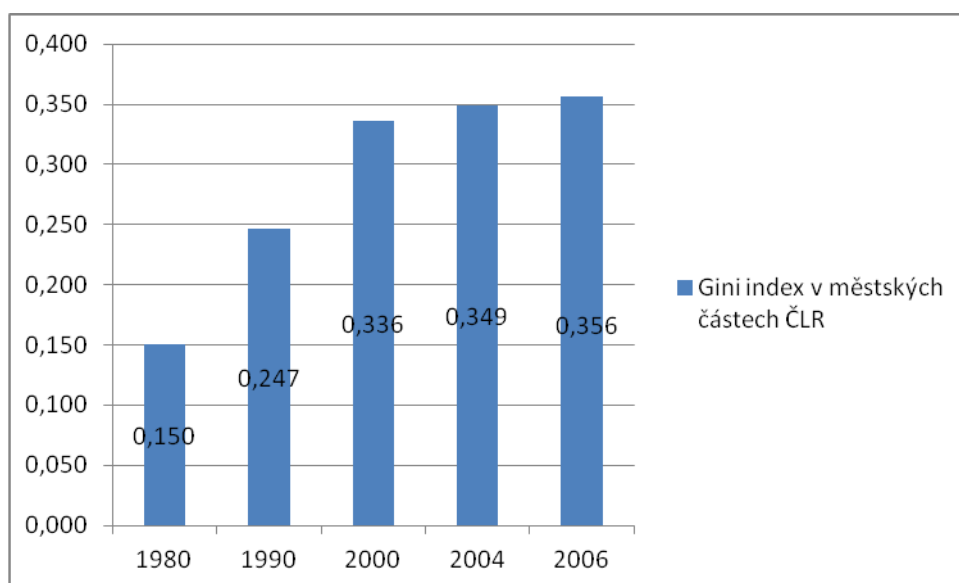
Ve snaze vyrovnat se vyspělostí západnímu světu, začala Čína zběsilý běh za všeobecnou modernizací. V roce 1985 tak například ČLR představila nový systém vzdělání – tzv. vzdělání „Su-č“, který si klade za cíl vychovat nový „typ“ čínského člověka. Tento nový „typ“ by se svými schopnostmi a vědomostmi měl být schopen vyrovnat západu a pomoci tak ČLR vyhrát nad mezinárodní konkurencí (Kipnis, 2006: 300–302). Su-č' vzdělání se snaží o rozvoj rozličných kvalit, mezi kterými nedominují jako doposud pouze teoretické znalosti probírané školní látky, ale např. také správný vkus a styl oblékání, disciplína a podnikatelské dovednosti. Právě tyto kvality režim považoval na cestě za znovuzískáním „*the Greatness of the Past*“ za velmi důležité (Gifford, 2013). Na pozadí ekonomických reforem tak čínský stát výrazně změnil i přístup k všeobecně propagovanému typu čínského muže a čínské maskulinitě a místo dělníka zaměstnaného ve státem vlastněných podnicích sekundárního průmyslu začal stát nově vzývat muže zastávajícího nemanuální pozici kancelářského typu, muž podnikatel, muž, který je nejen schopen vydělat takové množství peněz, jež mu umožní žít v souladu s novým sloganem tehdejší doby „*Getting rich is glorious*“, ale který je díky vysokému „Su-č“ také schopen své bohatství investovat „tím správným způsobem“. Tato státem propagovaná nová verze hegemonní maskulinity, měla ČLR pomoci překonat konkurenci ze západu.

Hegemonní maskulinita v reformní Číně je definována jako typ muže, jenž si obléká luxusní designérské značky, jezdí v drahých vozech, bydlí v nově postavených obytných komplexech, žije kosmopolitním způsobem života, pravidelně navštěvuje posilovnu, stravuje se v nejlepších restauracích a volné dny tráví v zahraničí. Dále je také vnímaným a citlivým partnerem, který je své partnerce schopen poskytnout jak emocionální, tak finanční jistoty (Gifford, 2013; Hird, 2009: 10; Karl, 2005: 21). Stát nově vyzývá maskulinitu, která se podobně jako v císařské Číně odvíjí od schopnosti muže vybudovat nadstandardní finanční zázemí a stejně tak od jeho vytříbeného vkusu. Tyto dva faktory se stávají základními prvky hegemonní maskulinity v reformní Číně, což potvrzuje i doslovný překlad termínu užívaného pro hegemonní maskulinitu v reformní Číně – termín „ta-kchuan“ v doslovném překladu znamená „velké peníze“.

Transformace hegemonní maskulinity je úzce spojena s cílem Teng Siao-pchingových reforem, od kterých si čínští vůdci slibovali vytvoření středně prosperující společnosti, která by však neztratila nic ze své harmonie a stability³ (Fisher, 2012). V takovéto společnosti, která se čínským termínem označuje Siao-kchang, bude každý jedinec moci žít v souladu s ideou, kterou prezident Si Ťing-pching během své inaugurační řeči definoval jako tzv. Čínský sen „čung-kuo meng“ tedy tak, aby více lidí mohlo pocítit blahobyt. (People's Daily, 2002; The Economist, 2013).

Ačkoli se životní úroveň čínských obyvatel od zavedení reforem na konci 70. let výrazně zlepšila, lze pozorovat i výrazný nárůst sociální nerovnosti, která místo celospolečenské harmonie vede spíše k jejímu rozkolu. V roce 2012 tak Gini koeficient, kterým se nejčastěji zaznamenává míra sociální spravedlnosti, dosáhl v Číně průměrné hodnoty 0.61, což z ČLR činí pátou nejvíce sociálně nespravedlivou společnost na světě (Fisher, 2012). Vysoká hodnota Gini koeficientu čínské společnosti značně odráží sociální nerovnost mezi čínským venkovem a městy. Zaměříme-li se totiž výhradně na situaci obyvatel nesoucích tzv. městské Chu-kchou, je situace o poznání příznivější – sociální nerovnost v čínských městech dosáhla v roce 2006 hodnoty 0.356 (Li, 2010: 110). I zde je však od počátku 80. let patrný její znatelný nárůst (viz níže graf č. 7: Gini Index v městských částech ČLR 1980–2006).

³ „Moderately prosperous and harmonious society.“ (Fisher, 2012) Překlad z anglického originálu autorka práce.

Graf č. 7: Gini Index v městských částech ČLR 1980-2006

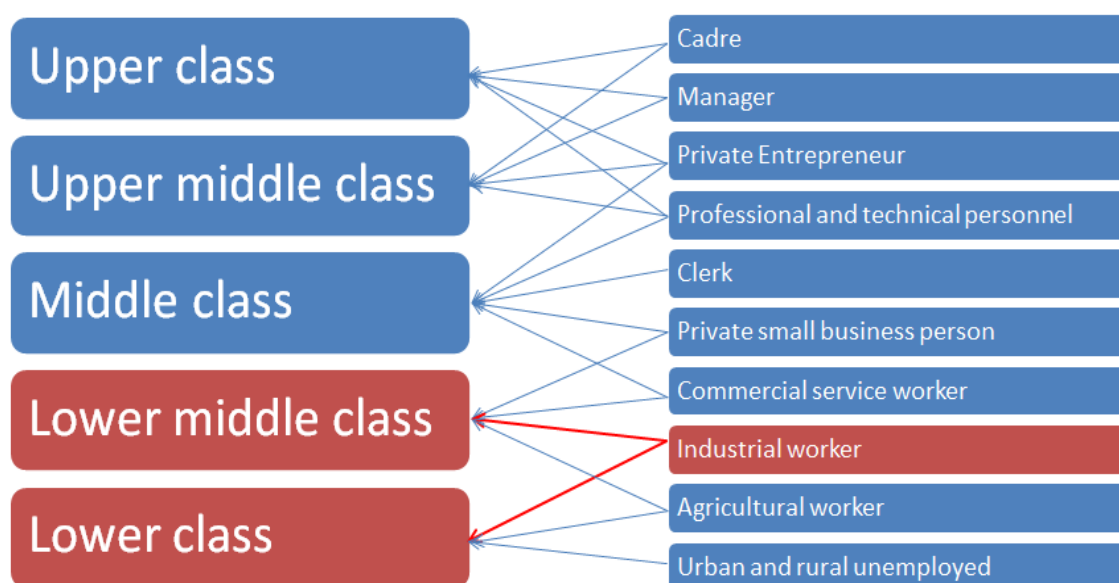
(Li 2010: 110 Table 5-1)

Rostoucí sociální nerovnost čínských obyvatel je pro Čínu alarmující jev. ČLR, jež byla založena na principech třídní rovnosti, plné zaměstnanosti s jen minimálními rozdíly v platovém ohodnocení, vyvlastňování a znárodňování a (ve srovnání s před-revoluční dobou) štedrým sociálním státem (Li, 2010: 108), zažívá od zavedení makroekonomických reforem znovuoobnovení společenské stratifikace. Čína od konce 70. let prochází transformací od společnosti, která se teoreticky hlásí k třídní rovnosti, ale v praxi zažívá rozkol mezi dvěma třídami (třídou venkova a třídou města), ve společnost, která se nadále hlásí k ideálu harmonické beztřídní společnosti, ale v praxi zaznamenává výraznou společenskou stratifikaci.

Li (2010: 116) tvrdí, že se současná čínská společnost skládá z pěti společenských vrstev (vyšší třída, vyšší střední třída, střední třída, nižší střední třída a třída chudých). Tou, která stojí na žebříčku čínské společnosti nejnižší, je podle Li (2010: 116) tzv. třída chudých, jež vznikla z předreformní třídy producentů a k níž podle Li patří mimo jiné také dělnická třída (viz níže graf č. 8: Socioekonomická stratifikace společnosti ČLR po roce 1978). Li tvrdí, že toto rozdělení nezobrazuje přímo třídní hierarchii čínské společnosti, ale spíše rozdíly v platovém ohodnocení, které jsou v reformní čínské společnosti často synonymem pro sociální statut (Li, 2010: 119). Jak uvádí Xueyi (2002 in Li, 2010: 66), čínští dělníci zaměstnaní ve státem

vlastněných podnikcích, kteří byli v předreformní době považováni za ideál čínského muže, stojí v reformní ČLR na pomyslném sociálním žebříčku pouze na jeho nejnižších stupíncích, a to proto, že z důvodu nízkého platového ohodnocení a často omezeného vzdělání mají jen velmi omezený přístup k materiálním statkům a není jim dáno takového vzdělání, jež by vedlo k vysokému „Su-č“, a tím tedy k onomu žádoucímu vytříbenému vkusu. Chybí jim ony dva základní faktory, které byly výše popsány jako základní kameny reformní hegemonní maskulinity.

Graf č. 8: ČLR: Socioekonomická stratifikace společnosti po roce 1978

(Li 2010: 116 Figure 5-1)

A tak zatímco za dob Mao Ce-tunga zaujímala profese dělníka přední příčky žebříčku platového ohodnocení, v roce 2009 se tato profese objevila na opačné straně hodnotící škály (viz níže graf č. 9: Průměrný měsíční plat v ČLR v roce 1981 a graf č. 10: Průměrný měsíční plat v ČLR v roce 2009), prvenství na pomyslné platové škále v současné čínské společnosti zastávají pozice v sektoru informačních technologií a finančního managementu. Navíc, jak je z grafu dále patrné, rozdíl mezi nejlépe a nejhůře placenými pracovními pozicemi se od dob předreformní Číny výrazně zvýšil a nejlépe placené pozice dnes vydělávají v průměru dvakrát tolik, než pozice v sektoru sekundárním. Právě tyto změny se výrazně odrážejí na změnách v sociální struktuře

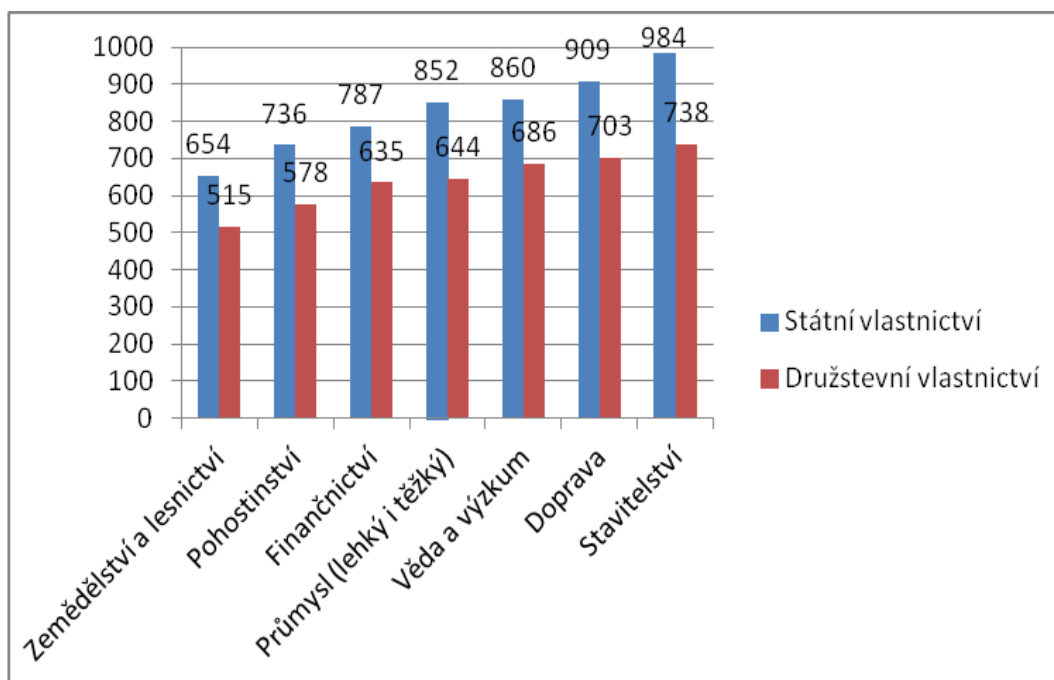
čínské reformní společnosti. A tak se dá říci, že ekonomická restrukturalizace zbavila čínské dělníky jejich výsadního společenského postavení a ti navzdory zlepšení životní úrovně zažili společenský propad z pozic třídy s nejvyšším sociálním statutem na pozici třídy, která se stala synonymem pro to, co Rofel (1999: 96) nazývá „*historical lack*“.

Tato společenská degradace muže-dělníka je navíc umocněna dalším faktorem, a to tím, že za rozvojem sekundárního sektoru v Číně stojí především příliv pracovní síly z čínského venkova (viz níže graf č. 11: Zaměstnanost v sekundárním sektoru ekonomiky podle městského a venkovského Chu-kchou). Jak již bylo výše zmíněno, jsou nositelé venkovského Chu-kchou v důsledku politik čínského státu za vlády Mao Ce-tunga považováni za držitele „*druhořadého čínského občanství*“⁴ (Steinmüller, 2009: 139). Obyvatelé s městským Chu-kchou zaměstnaní v sekundárním sektoru tak pracují bok po boku s těmi, již byli státem řadu let prezentováni jako společensky níže postavení, a právě to zintenzivňuje pocit jejich společenského úpadku (Chan, 2010: 361; Steinmüller, 2009: 139).

Také výzkum Šanghajske akademie sociálních věd, který byl zaměřen na vliv reformu na vnímání sociální identity, dochází k závěru, že kategorie nekvalifikovaných dělníků zaměstnaných ve státem vlastněných podnicích představuje ty, o kterých se dá v postreformní čínské společnosti hovořit jako o poražených, jelikož se jejich životní úroveň zvýšila o poznání méně než úroveň ostatních společenských skupin.

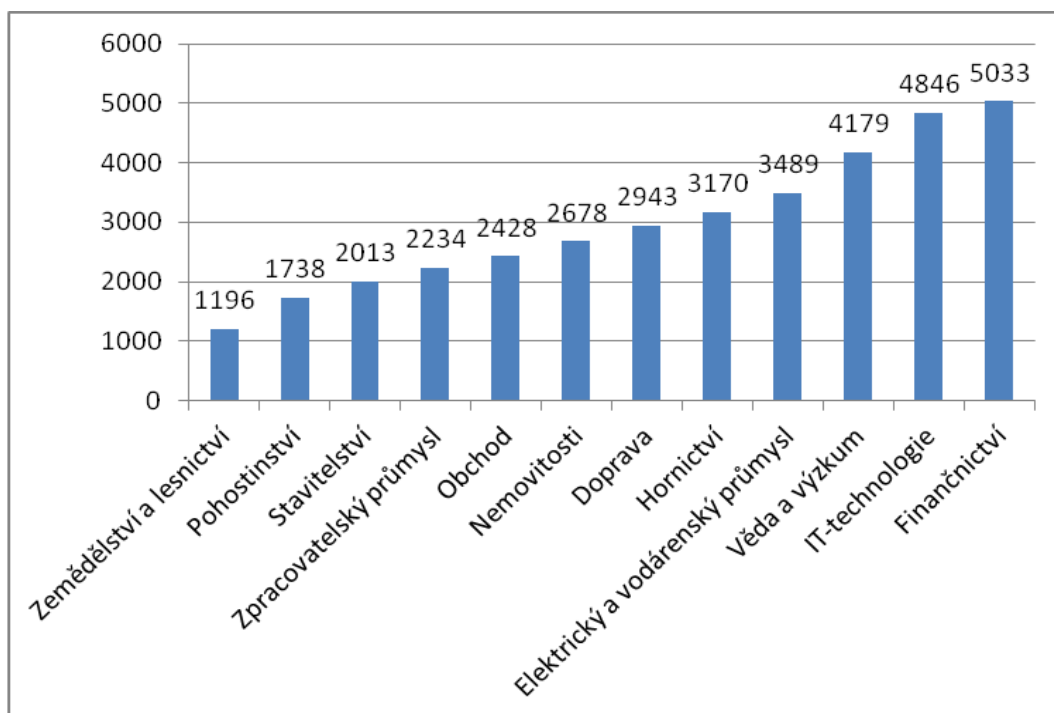
⁴ Překlad anglického termínu „*second-class citizenship*“ užitého Steinmüllerem. (2009: 139) autorka práce.

Graf č. 9: Průměrný měsíční plat v ČLR roce 1981, v Renminbi

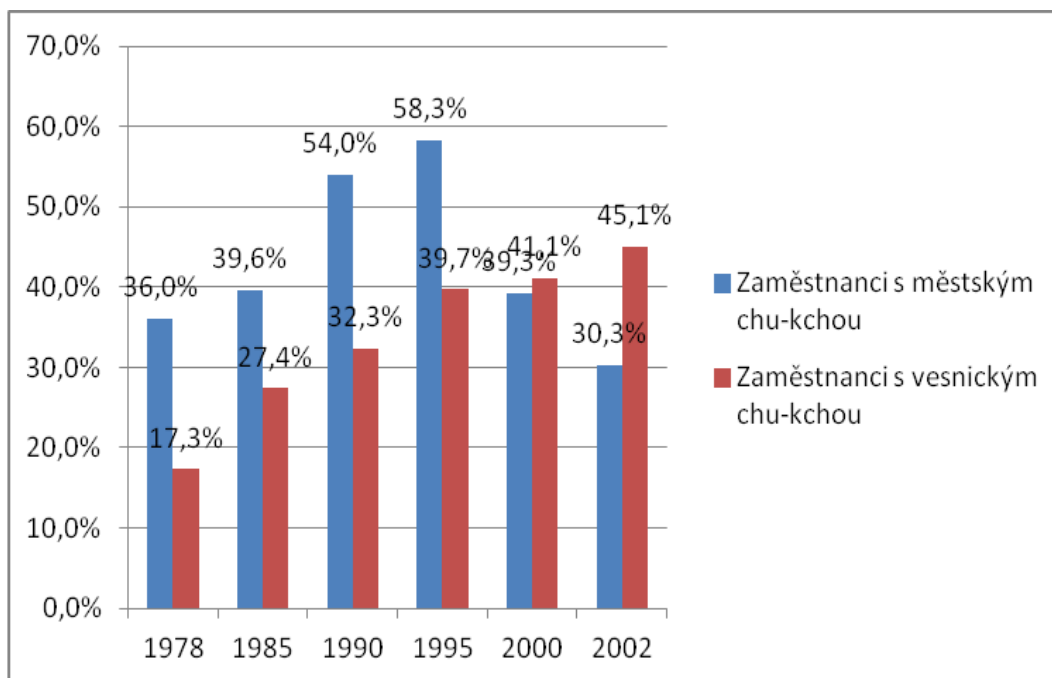
(Li 2010: 116 Figure 5-3)

Graf č. 10: Průměrný měsíční plat v ČLR v roce 2009, v Renminbi

(China Statistical Year Book 2010: 153-6 Table 3-1)

Graf č. 11: Zaměstnanost v sekundárním sektoru ekonomiky podle městského a venkovského Chu-kchou

(China Statistical Year Book 2010: 94 Table 3-1)

Nárůst symptomů krize maskulinity mezi mužskou populací však vede k přesvědčení, že reformy zasáhly muže o poznání více než ženy, a to i přesto, že muži jako všeobecná sociální kategorie vychází z předloženého výzkumu neutrálně, tedy jako ti, kteří v průměru reformami ani nezískali, ani neztratili (Li, 2010: 113). Tento fakt, domnívá se Yang (2010: 554), může být odrazem rozmanitosti ženských sociálních rolí. Jak již bylo dříve zmíněno, ženy byly od dob Mao Ce-tunga nositelkami několikanásobné sociální identity a identita výdělečného dělníka ty ostatní (např. roli matky či partnerky) nikterak nepřevyšovala, spíše právě naopak se stala pouze povinností navíc. To však neplatí o identitě muže, pro kterého bylo zaměstnání ústředním bodem sociální identity a jeho ztráta či sociální degradace se na maskulinitě zásadně odrazí.

Čínská krize maskulinity je ovlivněna i řadou dalších faktorů (Songová, 2010: 406; Yang, 2010: 557; Zhang, 2011: 193), kupříkladu národní politikou plánování porodnosti ťi-chua šeng-jü čeng-cche. Politika, které se často přezdívá „politika jednoho dítěte“, byla zavedena v roce 1979 a významně narušila poměr mezi oběma pohlavími

(hovoří se přibližně o 23 milionech čínských mužů narozených mezi léty 1980 a 2001, kteří nebudou schopni najít čínskou partnerku) (Songová, 2010: 406). Tato nadále se prohlubující genderová nerovnováha, která byla podle mnoha zdrojů způsobena preferencí dětí mužského pohlaví před ženským, vedla podle Vanessy Fong (2002: 1098) v čínských městech k vyšší společenské důležitosti žen. V tradičně patrilokální čínské společnosti, kde se o starší generaci starají její potomci, byla investice do rozvoje ženy, která se po svatbě stává součástí rodiny manžela, považována prakticky za zbytečnou. Avšak se zavedením politiky jednoho dítěte rodiče často investovali maximum finančních prostředků do narozeného dítěte bez ohledu na jeho pohlaví a dcery již nemusely o prostředky bojovat se svými mužskými sourozenci a mohly užívat stejných privilegií (jako např. vzdělání), jaké byly v předešlých generacích dány zejména jejich bratrům (People's Daily, 2010).

Avšak navzdory výše zmíněnému lze v reformní čínské společnosti pozorovat i návrat k tradičním genderovým rolím. V rozporu s postrevoluční rétorikou státu, která volala po rovnosti, je opět kladen velký důraz na rozlišování rolí mezi oběma pohlavími. Mezi největší přednosti ženy, zcela v rozporu s propagandou Mao Ce-tunga, opět patří v prvé řadě její krása, mládí a submisivnost vůči partnerovi. Zapálení pro budování státu nahradila schopnost postarat se o svého partnera, děti a domácnost. Identita muže je pak znovu odvozena především od jeho schopnosti získat dobré postavení v rámci společenského žebříčku pro sebe a svou rodinu a s tím často úzce spojenou schopnost vydělávat značné množství peněz (Leung, 2003: 368–370).

Čínská společnost navíc tradičně zastává názor, že muž by se měl ucházet především o partnerky, které jsou v rámci společenského žebříčku takřikajíc o stupínek níže, neboť se všeobecně očekává, že muž bude úspěšnější než jeho partnerka. Tzv. A-muži, tedy ti, kteří co nejlépe odpovídají obrazu nově nastolené hegemonní maskulinity, hledají tzv. B-ženy. B-muži tzv. C-ženy a C-muži D-ženy a bez partnerky pak povětšinou zůstanou tzv. D-muži, tedy ti nejvíce vzdáleni hegemonní maskulinitě. (Hird, 2009: 173; Keenlyside, 2012; Magistad, 2013; Simpson, 2007; People's Daily, 2010).

Politika jednoho dítěte tak vede nejen k situaci, kdy muži čelí výrazné konkurenci ze svých řad, ale nově se zvyšuje i tlak na muže předčít v osobním

a profesním rozvoji své partnerky, které jsou, jak bylo výše uvedeno, poprvé v historii Číny, nositelkami stejných privilegií a finančních investic ze strany rodiny jako jejich mužské protějšky. I ženy samotné od svého partnera očekávají, že bude úspěšnější než ony samy, a to jak v profesním, tak osobním životě a nadále vnímají muže jako nositele pozice hlavního živitele rodiny. (People's Daily, 2010).

Tento vývoj zdařile dokumentuje text písně, který v doslovném překladu z čínštiny zní „*žádné auto, žádný dům*“ (Sidicas, 2011). Píseň, jejíž anglický překlad je uveden níže, získala za první dva dny od publikování v roce 2011 na stránce www.youku.com, čínském internetovém serveru pro sdílení videosouborů, 1,5 milionů zhlédnutí. Ve videoklipu k písni vystupuje skupinka mladých čínských žen, která promlouvá k potenciálním nápadníkům tímto textem:

女人的渴望就是要有车和房
Having a house and a car is what women long for

嫁对人是最大的愿望
Marrying the right person is the biggest wish

问你有没有车问你有没有房
Asking you if you have a car, asking you if you have a house

我妈妈她也问你存折有几张
My mother will also ask you how much savings you have

假如你没有车假如你也没有房
If you have no car, if you also have no house

赶紧靠边别把路来挡
Hurry move aside and don't block my way

我也有车我也有房
I also have a car, I also have a house

还有人民币在银行
As well as RMB in the bank

你们要是还没有我强
If you guys aren't even as capable as me

别吃软饭我不是你的娘
Don't depend on me, I'm not your mother

(Sidicas, 2011)

Také dokument s názvem „*China: Tortured Beauties*“ společnosti Journeyman Picture (2013) vykresluje výše popsanou problematiku. Čtyři z deseti žen v dokumentárním filmu odpovídají, že by se neprovdaly za muže, který vydělává méně než 1 000 euro měsíčně, a sedm z deseti dotázaných by odmítlo partnera, který nevlastní byt či dům, což je při bezprecedentním nárůstu cen čínských nemovitostí značnou investicí (BBC, 2013).

Výše zmíněné faktory tak nadále přispívají k rostoucí frustraci mezi muži, kteří jsou od dob vlády Mao Ce-tunga zaměstnanými v sekundárním sektoru čínské ekonomiky, kteří ve srovnání s ostatními třídami mužské populace dosahují v reformní Číně jen minimální kupní síly. A tak ačkoli je vznik fenoménu krize maskulinity v čínské společnosti mimo jiné ovlivněn společenským růstem žen, restrukturalizace čínské ekonomiky způsobila mužům zaměstnaným v sekundárním sektoru ztrátu zejména ve srovnání s ostatními vrstvami mužské populace. Yang (2010: 557) se tedy domnívá, že krize maskulinity v Číně vznikla kvůli destratifikaci čínské společnosti, již lze pozorovat od zavádění makroekonomických reforem.

Závěr

Krise maskulinity je krizí mužské genderové identity, která je způsobena změnou tradičních sociálních rolí muže a jeho obavami, že nedostojí společenským představám, tak jak jsou definovány v hegemonní maskulinitě dané společnosti. Krize maskulinity se může projevovat nejružnějšími symptomy, které mnohdy mívají sebedestruktivní charakter a často vedou k homofobii či neúctě, zesměšňování a v určitých případech až k nenávisti vůči ženám. Krize maskulinity je konceptem, který byl definován na základě studia zkušenosti států OECD a jako jeho hlavní příčiny byly shledány proces deindustrializace a servitizace ekonomiky a s tím spojený masový vstup žen na pracovní trh.

Cílem předkládané bakalářské práce bylo zjistit, zdali je model krize maskulinity, tak jak byl definován na základě zkušeností států OECD, uplatitelný v rámci reformní ČLR.

Restrukturalizace ekonomiky zaváděná od roku 1978 Teng Sia-pchingem sice vedla k servitizaci čínské ekonomiky, avšak na rozdíl od západu si ČLR dosud ponechává značné zastoupení sekundárního sektoru ekonomiky. Zatímco na západě rozvoj sektoru služeb a útlum sektoru průmyslu vedl k masovému vstupu žen na pracovní trh a s tím spojenou mužovu ztrátu pozice primárního živitele, v reformní Číně lze pozorovat proces opačný. Reformy sekundárního sektoru zavedené v polovině 90. let sice také, podobně jako na západě, vedly k masovému propouštění, avšak v Číně jím ženy byly zasaženy podstatně více než muži, a v rozporu se zkušeností západních států tak mnohdy muži v sekundárním sektoru svou pozici primárního živitele znovuobnovili.

Navzdory těmto skutečnostem však lze u čínské mužské populace zaměstnané v sekundárním sektoru pozorovat od konce 70. let a zejména od poloviny let 90. rozvoj krize maskulinity a symptomy srovnatelné s těmi v západních státech. Jako hlavní příčiny krize maskulinity v reformní ČLR bylo shledáno znovuobnovení sociální stratifikace, nárůst sociální nerovnosti a s tím spojenou ztrátu pozice hegemonní maskulinity mužské populace zaměstnané v sekundárním sektoru, tak jak tomu bylo v 50. a 60. letech.

Hegemonní maskulinita je v reformní ČLR spojována se schopností muže vydělat co nejvyšší možný finanční obnos a prokázat „ten správný vkus“ vlastněním „těch správných materiálních statků“. Ačkoli se životní a ekonomická úroveň dělnické třídy v porovnání s dobou Mao Ce-tunga výrazně zlepšila, ve srovnání s ostatními třídami reformní čínské společnosti, lze hovořit o opaku. Výrazně nižší platové ohodnocení a nízké „Su-č“ vedlo ke ztrátě státem vzývané pozice společenského ideálu 50. a 60. let k pozici na nejnižších příčkách společenského žebříčku. Ač se tyto změny dotkly představitelů obou pohlaví, a žen dokonce více než mužů, zdá se, že genderová identita muže byla těmito změnami otřesena o poznání více než genderová identita ženy. Na rozdíl od mužů v reformní ČLR, jsou ženy nositelkami řady společenských rolí, mezi nimiž nemá pozice pracující nikterak výhradní postavení.

Krise maskulinity v Číně je ovlivněna také dalšími faktory, jako např. politikou jednoho dítěte, růstem profesních ambicí žen či srovnáváním čínských mužů s muži ze západu.

Autorka došla na základě výše prezentovaných argumentů k závěru, že model krize maskulinity, tak jak byl konstruován na základě zkušenosti států OECD, není uplatitelný v rámci mužské populace zaměstnané v sekundárním sektoru reformní ČLR. Zde na krizi maskulinity nelze pohlížet pouze ve vztahu mužů vůči ženám, nýbrž se jedná o krizi, která vznikla na základě komplexnějších společenských změn, mezi kterým v případě ČLR dominují změny vztahů mezi společenskými třídami.

K prohloubení znalostí o fenoménu krize maskulinity mezi mužskou populací zaměstnanou od vlády Mao Ce-tunga v sekundárním sektoru by autorka ráda doporučila provedení kvantitativního výzkumu, který by vhodně zvolenými otázkami prověřil validitu předkládaných argumentů. Zajímavé by zajisté bylo také srovnání se situací v dalších komunistických či postkomunistických společnostech, např. srovnání krize maskulinity v ČLR a Ruské federaci.

Summary

Masculinity crisis, defined as increased repetition of male gendered - mainly self-destructive – acts emerging as a reaction to deindustrialisation and servitisation of the economy and followed by mass employment of women - is a concept largely based on the recent experience of the OECD countries.

The presented thesis aimed to conclude whether the model of masculinity crisis, as drawn by the author of thesis on the experience of the OECD countries, is also applicable to the male society in the reform People's Republic of China.

The socioeconomic reforms introduced by Deng Xiaoping did, similarly as in the West, lead to the servitisation of the Chinese economy. The western experience contrary; however, China did not leave the manufacturing jobs largely behind, in fact the secondary sector remains an increasingly important source of employment. Whereas in the West the servitisation helped to facilitate wide-spread female employment, the reform China experiences the opposite development and the reforms hit female workers significantly harder than their male counterparts. Unlike the West, the servitisation and dismissals in the secondary sector helped the Chinese men employed in the secondary sector to restore their position of the primary breadwinner which has traditionally been a crucial part of Chinese masculinity.

Nevertheless, since the late 1970s (and with higher intensity since 1990s) Chinese men employed in the secondary sector have been showing symptoms of masculinity crisis as found among the western men following the deindustrialisation and servitisation of their economies. It is the re-stratification, increase of social inequality and the consequent loss of hegemonic masculinity which this thesis identifies as the main causes of the masculinity crisis among the males who have been employed in the secondary sector of Chinese economy since the presidency of Mao Zedong.

The hegemonic masculinity in reform China has been newly arrayed according to one's ability to earn money, possess desirable material goods as well as to show 'the right' taste. Thus although the overall economic situation of the working-class in China improved in comparison to the pre-reform time, the working-class lost in comparison to

other newly emerging classes. It is both, working-class men and women who lost their pre-reform leading position. Women are, however, holders of multiple societal roles and thus, the post-reforms loss of employment did not disrupt their identity and self-worth with the same intensity as was the case for men.

A number of further factors influencing the masculinity crisis in China were recognised, these being: the inferiority complex as compared to the West, one-child policy and the rising professional inspiration of women.

Following the above presented arguments, the author of the thesis concludes that the model of masculinity crisis as drawn on the experience of the OECD countries is not applicable to the masculinity crisis experience by the Chinese men who have been since employed in the secondary sector of the Chinese economy since the presidency of Mao Zedong.

It concludes that masculinity crisis in reform China shall not only be treated as an issue solely linked to the changes of the traditional gender order as brought about by the economic change but instead, as an issue emerging from more complex changes of relationships between gender, waged work and class.

To further test the validity of presented arguments, the author recommends a quantitative research undertaken among the male population who have been employed in the secondary sector since the presidency of Mao Zedong. A similar research among other post-communist and/or reformed communist countries such as the Russian Federation would certainly also be very interesting.

Použitá literatura

- ABBOT, D., 2013. *Britain's Crisis of Masculinity*. [online]. London, UK: DEMOS. Available from: <http://www.demos.co.uk/events/a-crisis-of-masculinity> [Accessed 16 October 2013].
- ASHWIN, S. and LYTKINA, T., 2004. Men in Crisis in Russia : The Role of Domestic Marginalization. *Gender & Society*, 18(2), pp. 189-206.
- BANISTER, J., 2005. Manufacturing Employment in China. *Monthly Labor Review*, 7(1), pp. 11-30.
- BRUEGEL, I., 2000. No more jobs for boys. Gender and Class in the Restructuring of the British Economy. *Capital & Class*, 24(2), pp. 79-102.
- CHAN, K. W., 2010. The Households Registration System and Migrant Labour in China: Notes on a Debate. *Population and Development Review*, 36(2), pp. 357-364.
- CHANG, K. C., 2011. A path to understanding guanxi in China's transitional economy: Variations on network behaviour. *Sociological Theory*. 29(4). Pp. 315-339.
- CHEN, Y., 1986. *Making Revolution: The Communist Movement in Eastern and Central China, 1937-1945*. CA, Berkeley: University of California Press.
- CHINA LABOUR STATISTICAL YEAR BOOK, 2010. *Composition of Employment by Industry*. Shenzhen, CN: Development Research Centre of the State Council.
- COLES, R., 1970. *Erik. H. Erikson. The Growth of His Work*. Boston, Toronto: Little, Brown and Company.
- COHEN, M., 1993. Cultural and Political Inventions in Modern China: The Case of the Chinese Peasant. *Daedalus*. 122(2). Pp. 151-170.
- CONNELL, R.W., 2005. *Masculinities*. 2nd ed. Berkeley, CA: University of California Press.
- CONNELL, R. and WOOD, J., 2011. Globalisation and Business Masculinities. *Men and Masculinities*, 7(4), pp. 347-364
- COWARD, R., 1999. *Men on the verge of feminist debate*. [online]. London: The Guardian. Available from: <http://www.guardian.co.uk/world/1999/sep/09/gender.uk2> [Accessed 22 October 2013].
- DOYLE, J. a FEMIANO, S., 1999. The early history of the American Men's Studies Association and the evolution of men's studies. Michigan: AMSA. Available from: http://mensstudies.org/?page_id=5 [Accessed on 06 November 2013].
- DUBBERT, J., 1974. Progressivism and the masculinity crisis. *Psychoanalytic Review*. 61(3). pp. 443-455.

- EBREY, P., 2012. *Women in Traditional China*. [online]. New York, US: Asia Society. Available from: <http://asiasociety.org/countries/traditions/women-traditional-china> [Accessed 16 March 2014].
- EHMER, P., 2011. *Structural change in China*. [online]. Frankfurt, DE: Deutsche Bank. Available from: http://www.dbresearch.com/MAIL/DBR_INTERNET_EN-PROD/PROD000000000270068.pdf [Accessed 31 March 2014].
- ENTWISLE, B. et al., 1995. Gender and Family Businesses in Rural China. *American Sociological Review*. 60(1). pp. 36-57.
- EVANS, H., 1997. *Women and Sexuality in China: Dominant Discourses of Female Sexuality and Gender since 1949*. Cambridge, UK: Polity Press.
- FAIRBANK, J. K., 1998. *Dějiny Číny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- FALUDI, S., 1999. *Stiffed: the Betrayal of the modern man*. New York, US: Chatto and Windus.
- FEI, X., 1992. 'Bringing Literacy to the Countryside' and 'More Thoughts on Bringing Literacy to the Countryside', *From the Soil, the Foundations of Chinese Society: A Translation of Fei Xiaotong's Xiangtu Zhongguo, with an Introduction and Epilogue*. Berkeley: University of California Press. Pp 45-59.
- FERNANDEZ-KELLY, P., 2010. Reforming Gender: The Effects of Economic Change on Masculinity and Femininity in Mexico and the U.S. *Women's Studies Review*. [online]. pp. 69-101. Available from: <http://lehman.edu/academics/inter/women-studies/documents/reforming-gender.pdf> [Accessed 31 February 2014].
- FISHER, M., 2012. Study: *Income inequality skyrockets in China, now among world's highest*. [online]. Washington, D.C.: Washington Post. Available from: <http://www.washingtonpost.com/blogs/worldviews/wp/2012/12/11/study-income-inequality-skyrockets-in-china-now-among-worlds-highest/> [Accessed on 01 March 2014].
- FONG, V., 2002. China's One-Child Policy and the Empowerment of Urban Daughters. *American Anthropologist*, 104(4), pp. 1089-1109.
- GERRING, J. J. 2007. *Case Study Research. Principles and Practices*. Cambridge: Cambridge University Press.
- GIFFORD, R., 2013. *Chasing the Chinese Dream*. [online video]. 4 May. Available from: <http://www.economist.com/news/briefing/21577063-chinas-new-leader-has-been-quick-consolidate-his-power-what-does-he-now-want-his> [Accessed 31 March 2014].
- GUTMANN, M., 1997. Trafficking in Men: The Anthropology of Masculinity. *Annual Review Anthropology*. 26(1). Pp. 385-409.

- HAMILTON, G. And ZHENG, W., 1992. *Introduction to From the Soil by Fei Xiaotong*. Berkeley, CA: University Press of California.
- HARTFIELD, J., 2002. There is no masculinity crisis. *Genders*, 35(1), pp. 1-48.
- HARTFIELD, J., 2013. What masculinity crisis? [online]. London: Mute. Available from: <http://www.metamute.org/community/your-posts/what-masculinity-crisis> [Accessed 22 March 2014].
- HARTL, P. 2010. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál.
- HAUSAMANN, R., TYSON, L. a ZAHIDI, S., 2013. *The Global Gender Gap Report*. Geneva: World Economic Forum. [online]. Available from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2012.pdf [Accessed 31 March 2014]
- HENDL, J., 2005. *Kvalitativní výzkum. Základy metody a aplikace*. Praha: Portál.
- HIRD, D., 2009. *White-collar men and masculinities in contemporary urban China*. [online]. PhD thesis, University of Westminster. Available from: http://westminsterresearch.wmin.ac.uk/8026/1/Derek_HIRD_2009_ADDED.pdf [Accessed 31 March 2014].
- HOCHSCHILD, A. and MACHUNG, A., 1989. *The Second Shift: Working Parents and the Revolution at Home*. New York: Viking.
- HORROCKS, R., 1994. *Masculinity in Crisis*. London: The Macmillan Press.
- HUANG, Y., 2008. *Capitalism with Chinese Characteristics*. New York: Cambridge University Press.
- JACKA, 1997. *Contemporary China: Society and Social change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- JANDOUREK, J., 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál.
- JIE, Y., 2007. Re-employment Stars': Language, gender, and neoliberal restructuring in China. In: B. S. McElhinny, ed. *Words, Worlds, and Material Girls. Language, Gender and Globalization*. Berlin, DE: Mouton de Gruyter. pp. 77-105.
- JOHNSTON, CH. A., 1962. *Peasant Nationalism and Communist Power*. Stanford: Stanford University Press.
- JOURNEYMAN PICTURES, 2013. *Tortured Beauties – China*. [online video]. 3 June. . London: Journeyman Pictures. Available from: <http://www.youtube.com/watch?v=QRp6seV9pYs> [Accessed 03 February 2014].
- KASTOVÁ, V., 2010. *Krize a tvořivý přístup k ní*. 2. vyd. Praha: Portál.

- KARL, R., 2005. 'Joining Track with the World': The Impossibility of Politics in China. *Radical Philosophy*, 131(1), pp. 20-28.
- KAY, R., 2006. *Men in Contemporary Russia. The Fallen Heroes of Post-Soviet Change*. Hants: Ashgate Publishing Limited.
- KEENLYSIDE, S., 2012. *Young, free and shengnu: China's Bridget Jones*. [online]. London: The Telegraph. Available from: <http://www.telegraph.co.uk/women/sex/9424628/Young-free-and-shengnu-Chinas-Bridget-Joneses.html> [Accessed 31 February 2014].
- KIPNIS, A., 2006. Suzhi: A keyword approach. *The China Quarterly*, 186(1), pp. 295-313.
- LANDSBERGER, S., 2001. Learning by what example? Educational Propaganda in Twenty-first-Century China. *Critical Asian Studies*, 33(4), pp. 541-571.
- LEUNG, A., 2003. Feminism in transition: Chinese Culture, Ideology and the Development of the Women's Movement in China. *Asia Pacific Journal of Management*, 20(1), pp. 359-374.
- LIN, C., 2001. With Feminism: A Note on China. *Journal of Women in Culture and Society*, 26(4), pp. 1281-1286.
- LI, C., 2010. *China's emerging middle class*. Washington, D. C.: Brookings Institution Press.
- LIU, Y., RAO, K. and FEI, J., 1998. Economic Transition and Health Transition: Comparing China and Russia. *Health Policy*, 44(2), pp. 103-122.
- LOUIE, K., 2002. *Theorising Chinese Masculinity: Society and Gender in China*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MACINNES, J., 1997. *The End of Masculinity*. Bristol: Open University Press.
- MCDOWELL, L., 2000. Learning to Serve? Employment aspirations and attitudes of young working-class men in an era of labour market restructuring. *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography*, 7(4), pp. 389-416
- MOELLER, K., 2003. Chinese Women Unbound: An Analysis of Women's Emancipation in China. *Inquiry: The University of Arkansas Undergraduate Research Journal*. 4(1). pp. 69-78.
- NICKELL, S., REDDING, S. and SWAFFIELD, J., 2008. The Uneven Pace of Deindustrialization in the OECD. *World Economy*. 31(9). pp. 1154-1184.
- OAKLEY, A., 1972. *Sex, Gender, and Society*. Maurice Temple Smith Ltd.

- PEOPLE'S DAILY, 2002. *All about xiaokang*. [online]. Beijing: People's Daily. Available from: http://english.peopledaily.com.cn/200211/10/eng20021110_106598.shtml [Accessed 03 January 2014].
- PEOPLE'S DAILY, 2010. *Masculinity in Crisis*. [online]. Beijing: People's Daily. Available from: <http://english.peopledaily.com.cn/90002/98666/99430/index.html> [Accessed 03 January 2014].
- REN, X., 1999. Prostitution and Economic Modernization in China. *Violence against Women*. 5(12). Pp. 1411-1436.
- ROFEL, L., 1999. *Other Modernities: Gendered Yearnings in China after Socialism*. Berkeley, CA: University of California Press.
- ROUBAL, O., 2009. *Teritoriální identita v biografických vyprávěních poválečných osídlenců pohraničí severních Čech*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova. [online]. Available from: <http://iss.fsv.cuni.cz/ISS-15-version1-Roubal.pdf> [Accessed 4 November 2013].
- SHCHAVLEVA, K., 2010. *The Role of father in child care during the transformation of gender order in Russia and Germany. (Working Paper 2010-04)*. Centre for German and European Studies (CGES). [online]. Available from: http://www.zdes.spbu.ru/assets/files/wp/2010/WP_2010-4%20Shchavleva.pdf [Accessed 16 December 2013].
- SCHRAND, T. G., 2002. Socialism in One Gender: Masculine Values in Stalin Revolution. In: B. E. Clemens, D. Healey and R. Friedman, eds. *Russian Masculinities in History and Culture*. New York, US: Palgrave. pp. 194-209.
- SHLEIFER, A. and TREISMAN, D., 2000. *Without a map: political tactics and economic reform in Russia*. Cambridge, MA: MIT Press.
- SIDICAS, 2011. *No Car No House*. [online video]. 27 March. Available from: http://www.youtube.com/watch?v=G_G4S8Kws8o [Accessed 03 November 2013].
- SIGLEY, B., 2006. Suzhi, the Body, and the Fortunes of Techno scientific Reasoning in Contemporary China. *Positions*, 17(3), pp. 537-566.
- SIMONS, H., 2009. *Case Study Research in Practice*. London: Sage.
- SONG, G., 2010. Chinese Masculinities Revisited: Male Images in Contemporary Television Drama Serials. *Modern China*, 36(4), pp. 404-434
- STEINMULLER, H., 2009. 'Chapter 3: Work Through the Food Basket', *Everyday Moralities: Family, Work, Ritual and the Local State in Rural China*, unpublished PhD thesis, Department of Anthropology. pp 119-153. London: LSE.

STEINMULLER, H., 2010. 'How Popular Confucianism Became Embarrassing: On the Spatial and Moral Centre of the House in Rural China', *Focaal: journal of global and historical anthropology*, 58. Pp. 81-96.

TERESKINAS, A., 2009. Social Suffering, Post-Soviet Masculinities and Working-Class Men. *Social Sciences*, 2(64), pp. 79-86.

THE ECONOMIST, 2011. *Capitalism confined*. [online]. London: The Economist. Available from: <http://www.economist.com/node/21528262F> [Accessed 20 April 2013].

THE ECONOMIST, 2013. *Xi Jinping and the Chinese Dream*. [online]. London: The Economist. Available from: <http://www.economist.com/news/leaders/21577070-vision-chinas-new-president-should-serve-his-people-not-nationalist-state-xi-jinping> [Accessed on 29 December 2013].

XINGKUI, Z., 2011. Masculinities in Crisis? An Emerging Debate on Men and Boys in Contemporary China. In: E. Ruspini et al., eds. *Men and Masculinities Around the World: Transforming Men's Practices*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan: United States. pp. 191-204.

XINRAN, X., 2012. *Viewpoint: What Chinese Women Really Need*. [online]. London: BBC. Available from: <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-china-20134699> [Accessed on 29 December 2013].

XINYU, L., 2005. Ruins of the Future. *New Left Review*, 31(1), pp. 125-136.

YANG, J., 2010. The crisis of masculinity: Class, gender, and kindly power in post-Mao China. *American Ethnologist*, 37(3), pp. 550-562.

YIN, R. K., 2003. *Case Study Research: Design and Methods*. 3. vyd. Thousand Oaks: Sage.

VAN DER HEIJDEN, M. and LANDSBERGER, S., 2013. *Daqing*. [online]. Amsterdam: The International Institute of Social History. Available from: <http://chinese posters.net/themes/daqing.php> [Accessed 31 January 2014].

WATSON, J., 2010. *Class and Social Stratification in Post-Revolution China*. Cambridge: Cambridge University Press.

ZHANG, L., 2010. *In Search of Paradise*. New York: Cornell University Press.

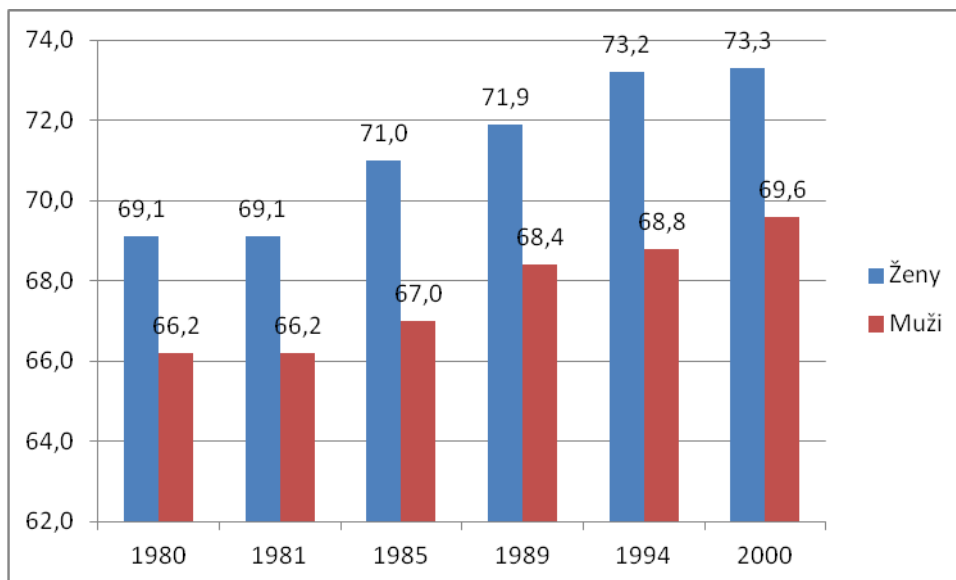
ZHANG, L., ZHENG, J. and WANG, Y., 2011. The Underdevelopment of Service Industry in China: An empirical study of cities in Yangtze River Delta. *Front. Econ. China*, 6(3), pp. 413-446.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Průměrná délka života v ČLR 1980-2000 (graf)

Přílohy

Příloha č. 1: Průměrná délka života v ČLR 1980-2000 (graf)

(Liu, Rao and Fei 1998 pp. 105 Table 1; World Bank 2000 p. 16 Figure 4)